

ВІЙСЬКО

№09 (99) 2008

УКРАЇНИ

14

Професійна
армія: від ідеї
до втілення

30

Слово,
що веде
за собою полки

42

Вони дійшли
до нас крізь
марєво віків

У МІЖНАРОДНА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВИСТАВКА

ЗБРОЯ ТА БЕЗПЕКА

1-4
ЖОВТНЯ
2008 р.

- Бойова та службово-штатна зброя
- Цивільна зброя: мисливська зброя, спортивна зброя, зброя самооборони
- Музейна, антикварна (історична) зброя
- Холодна зброя
- Оптика та спорядження
- Боєприпаси (патрони, кулі, гранати)
- Вибухові речовини та піротехнічні засоби
- Стрілецькі тренажери та аксесуари
- Військова техніка. Модернізація та ремонт бойової техніки й озброєння
- Системи пошуку цілі й керування озброєнням
- Засоби бронезахисту. Обмундирування. Екіпірування. Тактичне спорядження. Амуніція. Спецматеріали
- Антитерористичні засоби та обладнання
- Засоби виявлення і нейтралізації вибухових пристроїв
- Обладнання для прикордонного і митного контролю
- Спеціальні технічні засоби для спецпідрозділів і фахівців
- Технічні засоби розвідки і контролю
- Криміналістична техніка
- Засоби зв'язку і захисту інформації
- Засоби забезпечення охорони
- Спеціальні транспортні засоби
- Технології та техніка подвійного використання

ЗА ПІДТРИМКИ:

МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВА ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

International Exhibitions Centre

МІЖНАРОДНИЙ ВИСТАВКОВИЙ ЦЕНТР
Україна, 02660, м. Київ
Броварський пр-т, 15, М "Лівобережна"

☎ +380 44 201-11-63

✉ zbroya@iec-expo.com.ua

www.tech-expo.com.ua

Технічна підтримка:

ПрессКом

Інформаційна підтримка:

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор:

Володимир ГОРИШНЯК
redactorVU@yahoo.com

Редакційна колегія:

Вячеслав БУГІЛЬ
Петро БУНЯК
Володимир ГАЛАНЦЕВ
Микола ГУЦУЛЯК
Анатолій ГРИЩУК
Володимир ДІБРОВА
Микола ДРАГАН
Віктор КАРПОВ
Сергій КОЖЕНЕВСЬКИЙ
Олександр КОПАНИЦЯ
Григорій КРИВОШЕЯ
Юрій КУЗНЕЦОВ
Данило КУЛИНЯК
Михайло МАЛЯРЧУК
Віталій РАДЕЦЬКИЙ
Іван СТУПАК
Ілля ТИЩЕНКО
Ігор ХАЛЯВІНСЬКИЙ
Микола ЦИЦЮРСЬКИЙ
Леонід ШОЛОМИЦЬКИЙ
Людмила ШПИТЯК
Анатолій ЧАЙКОВСЬКИЙ

Дизайн та верстка:

Андрій ПОГОРЕЛОВ

Літературні редактори:

Валентина БОЖОК
Олена БУРСУК

Реклама:

Вадим ЗЕЛІНСЬКИЙ
В'ячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Фото:

Микола ПОПЛАВСЬКИЙ

Засновник Міністерство оборони України
Рік заснування часопису — 1994,
Перший редактор — Вячеслав БОЛОТНЮК
Адреса редакції: вул. Мельникова, 81. 04050,
Київ, Україна, а/с 72. Тел. (044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02.
E-mail: viysko2003@ukr.net;
http://www.vu.mil.gov.ua/
© «Військо України», 2008
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 827 від 12.07.1994 р.
Підписано до друку: 08.09.2008 р.
Передплатний індекс: 74101
Передплату можна оформити в кожному
відділенні зв'язку.

Інформаційна підтримка:
Управління прес-служби МО України.
При використанні матеріалів посилання на
журнал «Військо України» обов'язкове. За зміст
реклами відповідає рекламодавець.

Технічна
підтримка

АРМІЯ — З НАРОДОМ!8

«Я не знаю імен людей, що врятували мене.
Та якщо будете писати про них, то скажіть, що
я молитимусь за них до кінця свого життя»

Тарас ГРЕНЬ.

АКТУАЛЬНО16

Професійна армія:
від ідеї до втілення

Олексій МЕЛЬНИК

ТЕМА НОМЕРА20

Лозова: канонада гримить,
а «фінанси співають романси»...

Володимир ГАЛАНЦЕВ

БОЙОВИЙ ДОСВІД26

Броньовий «турнір»

Сергій ГОНЧАРОВ

МИСТЕЦТВО ПЕРЕМАГАТИ30

Слово, що веде за собою полки

Клавдія ПАНАСЮК

ЗАБУТТЮ НЕ ПІДЛЯГАЄ34

«Дулаги», «шталаги», «офлаги»...

Володимир ШЕВЧЕНКО

ЕКСКЛЮЗИВ38

Анатолій Чайковський: «Завдання партизан
полягало в знищенні живої сили противника
та порушенні роботи його комунікацій»

ВІДЛУННЯ МИНУЛИХ ЕПОХ.....42

Вони дійшли до нас крізь марево віків...

Радислав КОКОДЗЕЙ

ВАШ ВИХІД, МАЕСТРО!46

Іван Попович: «Українці — велика нація, але,
на превеликий жаль, нам бракує гордості за
свою землю, свою культуру»

П'ЄДЕСТАЛ48

Пекінські «трофеї» армійців

Юрій КУЗНЕЦОВ

Хрещатиком колонами крокує наше військо
У цій ході величній — краса й сила є.
І може бути впевненим народ весь український,
Що цілісність Вітчизни наше військо збереже!

Фоторепортаж Миколи Поплавського

Президент України — Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Віктор Ющенко своїм Указом ввів до складу Ради національної безпеки і оборони України начальника Генерального штабу — Головнокомандувача Збройних Сил України генерала армії України Сергія Кириченка.

Для якісної підготовки льотчиків армійської авіації Міністерство оборони України придбало вітчизняний вертолітний тренажерний комплекс УТКВ Мі-8МТВ, якому не має аналогів у світі

Відтепер щороку в першу неділю жовтня у Міністерстві оборони та Збройних Силах України відзначатиметься День працівника кадрових органів — наказ Міністра оборони України

Указом Президента України 540-му зенітному ракетному Львівському полку повітряного командування «Захід» Повітряних Сил Збройних Сил України присвоєно ім'я Івана Виговського

В рамках Договору з Відкритого неба об'єднана шведсько-латвійська група військових інспекторів виконала спостережний політ протяжністю 1 900 кілометрів над центральною та південною частинами України

На Львівщині пройшло двостороннє українсько-американське командно-штабне навчання із запрошенням інших країн та залученням військ «Репід Трайдент — 2008»

В рамках візиту в Україну начальник Генерального штабу Війська Польського генерал Францішек Гонгор ознайомився у Севастополі із завданнями Центру морських операцій Військово-Морських Сил ЗС України та оглянув кораблі українського військового флоту

Курсанти-третьокурсники Харківського університету Повітряних Сил відпрацювали на військових літаках Л-39 практичне бомбоскидання

Наказом Міністра оборони України визначені кращі курсанти та ад'юнкти, які одержуватимуть академічні стипендії Президента України, імені героїв Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років, імені М.С. Грушевського та імені П.С.Нахімова

Начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України Генерал армії України Сергій КИРИЧЕНКО:

«Зараз ми знаходимося на такому рівні, коли одним бажанням і відповідальністю компенсувати дефіцит забезпечення вже не можливо»

Про це в інтерв'ю одному з провідних вітчизняних телевізійних каналів сказав начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України Генерал армії України Сергій Кириченко. Він висловив стурбованість щодо проблем, пов'язаних з фінансуванням Збройних Сил України.

— Якщо цю проблему не вирішувати, то можна зайти за ту лінію, після якої вже важко буде повернутися, — наголосив Генерал армії України Сергій Кириченко.

Коментуючи хід підготовки до навчань, які мають відбутися найближчим часом, Генерал армії України Сергій Кириченко підкреслив, що їхнім важливим аспектом є залучення потужної компоненти Командування сил підтримки ЗС України, яка здійснюватиме всебічне забезпечення застосування військ. На практиці буде перевірено усі структури, які відповідають за подачу ракет, торпед, бомб, мін та інших боєприпасів, а також матеріально технічних засобів.

Крім того, за планом командувача Повітряних Сил Збройних Сил України, над акваторією Чорного моря пройдуть навчання із застосування озброєння винищувачів.

— Всі залучені до навчань льотчики будуть зібрані на аеродромі Бельбек, де готуватимуться до навчання по застосуванню ракетної зброї у повітрі, — повідомив Головнокомандувач Збройних Сил України.

За словами Генерала армії України Сергія Кириченка, комплексний цикл навчань завершиться у жовтні проведенням командно-штабного навчання з Об'єднаним оперативним командуванням ЗС України «Рішуча дія — 2008». Зокрема, в ході навчань на Новомосковському полігоні у Дніпропетровській області планується відпрацювати спільні дії підрозділів Сухопутних військ та Повітряних Сил: провести десантування та ведення бойових дій повітрянодесантними підрозділами Сухопутних військ та забезпечення їх висадки військово-транспортними літаками під прикриттям винищувальної авіації. Загалом до «Рішучої дії — 2008» планується залучити понад 1200 військовослужбовців та близько 120 одиниць озброєння і військової техніки.

Аналізуючи процес переходу армії на контрактну основу, як приклад Генерал армії України Сергій Кириченко навів 30-ту окрему механізовану бригаду 8-го армійського корпусу, яка вже зараз повністю укомплектована військовослужбовцями за контрактом.

— У цьому році бригада здаватиме залік під час проведення командно-штабного навчання 8-го армійського корпусу. Із залученням 30-ї окремої механізованої бригади будуть проведені бригадні навчання з бойовою стрільбою, які у наших Збройних Силах не проводилися вже багато років, адже найбільший масштаб був на рівні батальйону, — повідомив Головнокомандувач Збройних Сил України. — Ми зрозуміли, що прийшла пора акцентувати увагу на більш високому рівні. І буде дуже цікаво, як бригада, укомплектована військовослужбовцями за контрактом, проведе навчання з бойовою стрільбою.

На військовому полігоні «Нова Демба», розташованому у Польщі, пройшло спільне українсько-польсько-британське тактичне навчання аеромобільних підрозділів «Козацький степ — 2008»

Збройні Сили України на «Козацькому степу — 2008» представляли 50 військовослужбовців 79-ї окремої аеромобільної бригади Сухопутних військ ЗС України на чолі з начальником відділу підготовки військ штабу управління аеромобільних військ Сухопутних військ ЗС України полковником Русланом Черняком.

Військо Польське представлено військовослужбовцями 1-го батальйону 25-ї бригади повітряної кавалерії під керівництвом командира цього з'єднання бригадного генерала Даріуса Вронські, а Збройні сили Великої Британії — десантниками 7-го шотландського полку.

Українські й польські десантники діяли за спецпрограмами, що включали елементи бойової підготовки аеромобільних військ, а британці — механізованих підрозділів. Мали місце й нестандартні ситуації, в яких усім військовим багатонаціонального батальйону довелося діяти за дещо незвичними правилами. Як повідомив командир українського контингенту підполковник Руслан Черняк, українські офіцери на посадах в об'єднаному штабі отримали досвід та практику в плануванні та управлінні діями багатонаціонального батальйону в операції з підтримки миру. Командири взводів та особовий склад ознайомилися із зразками військової техніки та стрілецької зброї своїх польських та британських колег, виконали вправи стрільб з них, вивчили штатну структуру та тактику дій аеромобільних підрозділів Війська Польського.

Одним із нововведень «Козацького степу — 2008» стало те, що у складі об'єднаного штабу багатонаціонального батальйону, командиром якого традиційно призначений представник країни-господаря підполковник Війська Польського Ярослав Немець, взяли участь два литовських офіцери.

Досягненню взаємосумісності між підрозділами багатонаціонального інженерного батальйону «Тиса» присвячено командно-штабне навчання «Світла Лавина — 2008», яке пройшло в Румунії

Військовослужбовці танкових підрозділів Центру військ берегової оборони Військово-Морських Сил ЗС України вдосконалили навички володіння озброєнням бойових машин під час табірному збору на Ангарському полігоні в Криму

Набрав чинності наказ Міністра оборони України «Про питання пересувань, пов'язаних із діяльністю військових формувань Чорноморського флоту Російської Федерації поза місцями їх дислокації на території України

У Севастополі Міністр оборони України Юрій Єхануров вручив офіцеру Військово-Морських Сил України 3000-й ордер на квартиру, виданий військовослужбовцям Збройних Сил України з початку цього року

У Житомирі Міністр оборони України Юрій Єхануров підписав з місцевою владою Угоду про співробітництво щодо виконання Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки

Знайомству з сутністю та діяльністю НАТО була присвячена прес-конференція, що відбулася у Тернопільському прес-клубі за участю військовослужбовців Збройних Сил України, цивільних представників та незалежних експертів

Армійському спортсмену Олександру Петріву, який встановив олімпійський рекорд у вправі зі швидкісної стрільби з пістолета на цьогорічній Олімпіаді у Пекіні, наказом заступника Міністра оборони України присвоєно чергове військове звання «капітан»

Понад 80 польотів на літаках Л-39, Ан-26 та гелікоптерах Мі-8 здійснили курсанти Харківського університету повітряних сил під час підготовки до здачі на класну кваліфікацію

Відтепер щороку 28 лютого відзначається День штурманської служби авіації Збройних Сил України

На Одещині відбулося широко-масштабне тактико-спеціальне навчання 808-го понтонно-мостового полку, в ході якого війні-інженери відпрацювали весь спектр завдань за призначенням

Вінцем навчання стала практична фаза, яка відбулася на узбережжі Дністровського лиману поблизу міста Білгород-Дністровський.

Головна мета навчання полягала у відпрацюванні практичних дій військовослужбовцями полку з розгортання, встановлення, обладнання та утримання десантних, поромних та мостових переправ через Дністровський лиман, в тому числі з дублюванням існуючого мосту в селищі Затока, який зв'язує Бессарабію з рештою території України. До виконання завдань практичної фази тактико-спеціального навчання було задіяно 49 одиниць різноманітної спеціальної техніки. Зокрема, 16 річкових ланок на автомобілях КРАЗ-255Б, 2 берегові ланки на автомобілях КРАЗ-255Б та 10 одиниць буксирно-моторних катерів БМК-130М. Також 4 одиниці важких механізованих мостів ТММ-3М, інженерні розвідувальні машини, плаваючі транспортери ПТС-2, поромно-мостові машини ПММ-2. В інтересах виконання завдань підрозділів полку були залучені підрозділи радіоелектронної боротьби та інші підрозділи, підпорядковані Головному управлінню оперативного забезпечення Командування сил підтримки ЗС України. За всю історію існування 808-го понтонно-мостового полку таке тактико-спеціальне навчання з виконанням широкого спектру задач проводилося вперше.

За матеріалами Управління прес-служби МО України

«Я не знаю імен людей,
що врятували мене. Та якщо
будете писати про цих
хлопців у погонах,
то скажіть, що я молитимусь
за них до кінця свого життя»

Військовослужбовці Збройних Сил України першими протягнули руку допомоги мешканцям Прикарпаття, які постраждали від повені

На моєму робочому столі лежить купа різноманітних папірців. Це сторінки блокнотів, обривки коробок від цигарок, згорнуті кілька разів стандартні аркуші. На них — дати, прізвища, телефони, кілограми вантажу, кількість врятованих людей... Це мої нотатки за 29 днів повені. Блокнот, куплений перед від'їздом на Прикарпаття, я навіть не дістав. Просто не трапилось. Адже єдиним способом побачити все на власні очі стала

можливість потрапити до рятувальної групи і бути одним з команди — разом з іншими вантажити сіль і хліб, заносити на борт гелікоптера дітей, роздавати гуманітарний вантаж. Які тут ще блокноти...

Першими рятувати населення розпочали арміяці

У більшості людей, про яких піде мова далі, я навіть не встиг спитати ім'я. Під час «великої води» ми відразу були на «ти» і відразу робили

щось спільне, а про інше говорилося просто: потім розберемося.

Першими на підняття води в регіоні зреагували військовослужбовці частин та гарнізонів, що опинилися в зоні лиха. Так, начальник коломийського гарнізону на свій страх і ризик, не очікуючи команд та дозволів «зверху», вигнав з парку бойових машин «Урали» та КАМАЗи і відправив їх у села, де вода почала заливати помешкання. Достеменно невідомо, скільки

людей разом з домашнім скарбом перевезли військові водії у перші години повені — не до статистики тоді було. Однак першою надійшла допомога цивільним громадянам від військових!

Коли прийшла «велика вода», стало зрозуміло, що без повномасштабного втручання у рятувальну операцію військовослужбовців Збройних Сил України просто не обійтись. Тому невідкладно були створені оперативні групи, які виїхали в Івано-Франківськ і почали роботу з підготовки та направлення у регіон військових сил та техніки. Пізніше дії військових назвуть безпрецедентною і найбільшою в історії незалежної України військовою операцією. І це дійсно так.

«Про богів гвинтокрилих машин»

Це не пафосні слова, це назва вірша, якого склав на честь військових вертольотчиків мешканець села Нижнів Тисменицького району Івано-Франківської області. Першими до зони стихійного лиха прибули 52-й, 57-й та 58-й бортів з 3-го та 7-го полків армійської авіації. Екіпажі цих вертольотів неодноразово брали участь у миротворчих місіях за кордоном, але виконувати роль рятувальників на власній землі їм доводилось уперше. Потребна в них була неймовірна. Адже, коли вода почала заливати хати, один-єдиний рятувальний вертоліт МНС просто не встигав знімати з дахів людей.

— Я ніколи не думав, що мій перший політ на вертольоті буде саме таким, — розповів житель Нижнева. — Звечора вода дійшла до вікон моєї хати. Порятунком був лише на даху. Та й там було страшно, бо вода почала підмивати стіни, і я відчув, як вони розсуваються. Вже думав якось діставатися до берега уплав, хоча боявся, що не допливу, бо вода дуже холодна. Аж раптом на світланку почув гуркіт вертольота. Почав махати йому якоюсь рядниною. Мене побачили і тросом підняли наверх. Відразу дали гарячої кави. Я не знаю імен людей, що врятували мене. Пам'ятаю лише, що гелікоптер був камуфльований, як військовий однострій. Та якщо будете писати про цих хлопців, то скажіть, що я молитимусь за них до кінця свого життя.

Загалом армійські вертольотчики вивезли з зони стихійного лиха

понад тисячу людей, перевезли сотні тонн гуманітарного вантажу та пошти.

З командиром екіпажу 58-го борту підполковником Сергієм Недогібченком я познайомився після того, як він разом з екіпажем під час обльоту регіону побачив високо у горах, на галявині, навколо якої була вода, молоду жінку з двома немовлятами на руках. Умов для

«Якби не військові, то важко сказати, що б стало з нами. Тепер всі «тисівці» є почесними громадянами нашого містечка.»

приземлення не було, однак завдяки роботі військового рятувальника сержанта військової служби за контрактом Олексія Мовчана жінку з дітьми підняли на борт та неушкодженими доставили до чернівецької лікарні.

— Таких пілотів, як ваші військові, потрібно берегти, як найдорожчий діамант, — висловила своє переконання керівник проекту «Розвиток України» Світлана Палюшкіна. — Коли почалась повінь, ми передали в регіон 58 тонн продуктів на загальну суму 280 тисяч гривень. Однак виявилось, що доставляти їх людям, яких відрізало водою, нічим. Ані органи місцевого самоврядування, ані інші державні структури нам допомогти не могли — надто це складно і небезпечно. Питання вирішили тільки військові. І я хочу наголосити, що коли військові супроводжують вантаж, я впевнена, що він дійде до точки призначення цілим, що нічого не зникне, що люди отримають його дійсно безкоштовно. В чесності та, якщо хочете, шляхетності людей у погонах я переконатися, перебуваючи тут, на все життя.

Коли на терезах життя дитини

Звістка про те, що в одному з гірських сіл, у Гириному, гадюка вкусила 11-річну дівчинку, прийшла несподівано. Найближчим до цього загубленого в горах села, яке навіть місцеві жителі кілька хвилин шукали на карті, був 52-й борт, де командиром екіпажу майор Віктор Литвиненко. Реагувати потрібно було негайно. За кілька хвилин з інженер-

Рятуючи життя дитини, командир зробив майже неможливе: він посадив свою машину на «п'ятачок», який за своїми розмірами був ледь більший за радіус гвинтів.

можливо, апендицит, і якщо терміново не відвезти дитину до лікарні і не зробити операцію, то мій Андрійко може померти. А як тут везти? Чим? Дороги розмиті, навіть освітлення немає. Голова сілради зателефонувала з мобільного у Верховину, і їй сказали, що за дитиною прилетить військовий вертоліт. Чесно кажучи, я в це не повірила, бо хто я така — проста людина, щоб за моїми дітьми присилали вертольоти. Та коли за півгодини побачила, як вертоліт кружляє над селом... Я хочу сказати, що якщо ці рядки читає екіпаж машини з номером 57, то нехай вони знають, що в будь-який час, у будь-яку днину вони можуть приїздити до нас у гості, на відпочинок, просто побути. Вони стали частиною моєї родини, адже мій син живе завдяки їхнім старанням.

А найменшим пасажиром військового гелікоптера став одномісячний Василь Степанович з села Пробійне Верховинського району. Його разом з батьками вивезли з напівзруйнованої хати.

— Ми будемо молитися за цих мужніх військових льотчиків до смерті: і я, і моя дружина, і діти. Вони, ризикуючи своїм життям, вирятували мою сім'ю з пекла. Дай їм, Боже, здоров'я та ангела-охоронця, — зі сльозами на очах розповідав мені батько малюка Степан Войда.

ного підрозділу, що працював неподалік, автомобілем ДАІ прибув старший ординатор госпітального відділення капітан медичної служби Андрій Захарків. Відлік ішов на хвилини. Однак, прилетівши на місце, гелікоптер просто не мав де приземлитися. Та на терезах було життя дитини, і командир зробив те, чого інші не змогли б. Він посадив свою машину на «п'ятачок», який за своїми розмірами був ледь більший за радіус гвинтів. Допомога прибула вчасно, життя дівчинці вдалося врятувати.

А скільки разів на злітну смугу Івано-Франківського аеропорту до військових бортів за пораненими та важкохворими дітьми приїжджали карети швидкої допомоги!

— У мого дворічного синочка раптом розболівся живіт, — розповіла вже у лікарні жителяка Верховинського району Марія Струмська. — Наш фельдшер сказав, що це,

«Коли я почув гуркіт військових машин, то подумав, що це зірка зійшла на нас з неба...»

А цими словами мене зустрів міський голова прикарпатського містечка Тисмениця Ярослав Галига.

Через Тисменицю протікає невеличка річечка Ворона, та після кількадечних злив вона вийшла з берегів і почала просто змивати місто з лиця землі. Врятували Тисменицю від повного руйнування військовослужбовці багатонаціонального інженерного батальйону «Тиса».

— Як вода почала прибувати, я почав дзвонити всюди, по всіх телефонах, що мав, — розповів мер міста. — Та першими до нас на порятунок прийшли військові із закарпатського містечка Виноградів. Ці хлопчики руками, лопатами і своїм екскаватором зробили неймовірне — за добу вони викопали дренажні траншеї навколо місць затоплення. І це в нашому ґрунті, де немає землі, а лишень каміння! Я від імені всього міста низько вклоняюсь всім, хто врятував нас від знищення! Якби не військові, то важко сказати, що б стало з нашим містом. Тепер всі «тисівці» є почесними громадянами нашого містечка. На них тут чекають, їм тут вдячні за самовідданість.

Загалом військові евакуювали 406 осіб, привезли постраждалими більш ніж шість тонн хліба та питної води, здійснили понад 2000 рейсів човнами та вивезли в небезпечні місця чимало скарбу потерпілих.

— Весь особовий склад діяв самовіддано, — наголосив підполковник Василь Матвійків. — Солдати, сержанти, офіцери розуміли, що на кону людське життя. До повеней нам не звикати, ми добре знаємо, що це таке. В дорогу ми зібрались усього за годину і прибули якраз вчасно. А щодо похвал... Ми ж просто зробили свою роботу. І все.

Та місцеві мешканці, незважаючи на скрутне становище, таки намагалися зустріти військових, як шановних гостей. А дівчата — не-

хай і у гумових чоботах, та все ж у модному вбранні.

— А що ви хочете, — сказала мені одна, коли її перевозили на човні. — Нарешті до нас нормальні хлопці приїхали. Мужні, дужі, гарні. Може і я комусь із цих солдатів до душі припаду. А то в нас, повірте, вибирати нема з кого. В армії всього кілька служило, та й ті вже одружені. А так хочеться мати чоловіка, щоб за ним, як за стіною з цегли, як... за військовим.

І хто знає, можливо, настане черга і таких весіль.

Петрилів, якого могло не стати

Петрилів — це таке село у Тлумацькому районі. Колись це був відомий на весь Радянський Союз колгосп-мільйонер, а тепер, як і більшість українських сіл, просто 400 заселених переважно старшими людьми хат. Воно стоїть за 10 кілометрів від траси Івано-Франківськ — Тернопіль, на самому березі Дністра. Більшість тутешніх хат затопило за лічені години. Люди рятувалися на дахах глиняних будиночків, у тому, що мали на собі. Надія на порятунок була примарною, адже стіни у воді починали «плисти» прямо на очах. Першими у село прийшли армійці на потужних ПТСах. Вони привезли їжу і воду, забирали на суху землю людей. Коли я вперше потрапив у це село, в більшості дворів вода вже спала, залишивши по собі мітку висотою у два-три метри на деревах. А нудотний, гнилий запах намулу я запам'ятаю, напевне, на все життя. Враження — завершення бою зі стихією, з якого мешканці вийшли скоріше переможеними, ніж навпаки. Похилі паркани, замулені городи, чорна пшениця на полях... На узбіччях дороги різнобарвними прапорами висіли ковдри, сорочки, рушники — все, що могло висохнути після тривалого перебування у воді. Загалом це село потерпіло від повені найбільше. Власне, тому на допомогу населенню сюди було направлено одне з найбільших «військових угруповань» 128-ї та 51-ї механізованих бригад 13-го армійського корпусу.

— Я просто не знаю, що було б з усіма нами, якби не військові, — схвилювано розповідала тендітна, мов горобчик, сільський голова Ольга Домин. — Вони не тільки врятували нас від великої води, та й

У Петрилові армійці працювали майже місяць. Їхніми руками були розчищені подвір'я, викачана вода, заново відремонтовані дороги.

ще не кинули напризволяще, коли Дністер пішов.

От уявіть собі на хвилину, що ви самотня 80-річна людина. У вас немає ні рідних, ні близьких. Сил вистачає, щоб лишень себе обійти та хліба вкряяти. А тут потрібно винести з хати, де ще вчора до стелі була вода, і просушити диван, шафу, стіл... Та, власне, все. І з погребка також. А ще потрібно вигребти намул з хати, стодоли, подвір'я, городу... Тут здоровому і молодому не на один день роботи. Тому на солдатську допомогу тут чекали, як на Божу благодать, а то навіть і більше. Та часто траплялось так, що і не у вазі речей була справа. На моїх очах молодий солдатик виніс з хати, що впала буквально за його спиною, найдорожчий скарб для старенької жінки — фотоальбом її сина, що загинув кілька років тому. Побачивши це, старенька клякнула на коліна і промовила: «Тепер в мене два сини: один рідний, а інший — що рятує мене...».

У Петрилові армійці працювали майже місяць. Їхніми руками були розчищені подвір'я, викачана вода, заново відремонтовані дороги. А це тонни і тонни вантажів, які кожного дня зрушували з місця солдатські руки. Військовими санітарни-

ми медиками були перевірені всі криниці щодо придатності води до вживання. Іноді армійцям доводилося рятувати навіть рятувальників. Так, одного вечора, коли вже всі готувалися до вечері, до табору причовгав, весь у намулі, молодий чоловік. Виявилося, що це тракторист великого колісного трактора «Кіровоць», який встановлював знесені водою стовпи електропередачі.

— Хлопці, рятуйте! Мій трактор вгруз у болото по саму кабіну. Якщо не витягнуть, то до ранку повністю піде в болото. Мене ж на роботі з'їдять, — звернувся він до військових.

Трактор тягнули майже дві години, причепивши трос до ковша військового екскаватора. І хоч було важко, таки витягнули, і навіть допомогли почистити і запустити. Коли військові закінчували свою роботу у Петрилові, то їх проводжали з квітами та сльозами.

Міст, як дорога життя

Зійшовши, вода залишила за собою кілька сотень знесених мостів, десятки кілометрів зруйнованих доріг, тисячі кілометрів понівечених комунікацій електрики та зв'язку. Втім головне — мости. Адже са-

Все, що зробили військові своїми руками, якісно і надовго служитиме місцевим людям. Тут тепер навіть кажуть: «Робиш по-справжньому, як військовий»

ме через їх відсутність було неможливо перегнати для ремонту тих же самих доріг важку техніку або просто привезти воду та ліки. Якихось сорок метрів, трошки більше третини футбольного поля у довжину. Нижче, за три метри тече Прут. Колись тут, у селі Іллінці, що на Покутті, був міст. Тепер його рештки лежать уздовж всього узбережжя. З іншого боку відрізнаними залишилися більш ніж 25 тисяч осіб. Місцеві органи самоврядування тільки руками розвели — ні грошей, ні засобів для встановлення хоча б тимчасових мостів у них немає. Так само нічого подібного немає й у МНС. Здавалось би, безвихідь. Та на допомогу знову прийшли військові. Перший тимчасовий важкий механізований міст вже 29 липня (через п'ять діб після розгулу стихії) в Іллінцях теж встановили військовослужбовці 703-го

інженерного полку. Характеристики цього моста дозволяють пропускати по ньому вантажівки вагою до 60 тонн. Отже, є можливість для проїзду тракторів та колон з гуманітарною допомогою. Коли старший колони мостів майор Юрій Євтушенко, з мокрою спиною після 500-кілометрового маршу зі Стрия по підмитих мостах і дорогах, вийшов з кабіни тягача, то побачив, як перед машиною на колінах стоять і моляться бабусі.

— Дітоньки наші! Спасителі наші! Ви перші, хто прийшов рятувати нас, — звернулася до них 85-річна жителька Іллінців Марія Степанівна. — Хай Господь береже вас і всю нашу армію! Бо без вас ми просто пропадемо.

За час відновлювальних робіт військовослужбовцями загалом було встановлено 11 мостів. Це дозволило повністю розблокувати регіон

для проведення ремонтних робіт і надання ефективної та негайної допомоги населенню. Про якість встановлених армією мостів красномовно свідчить те, що під час дощів, які знову пройшли на Прикарпатті, всі вони вистояли. І продовжують функціонувати досі.

І допомогли, і подарували

Про таку несподіванку верховинська влада навіть не мріяла. За рішенням Верховного головнокомандувача Збройних Сил України Президента України Віктора Ющенка Міністр оборони України Юрій Єхануров передав верховинським органам місцевого самоврядування понад 30 одиниць нової військової техніки, яку можна використовувати для транспортування питної води, гасіння пожеж; це польові кухні, автомобільні бочки-причепи тощо.

— Це ми робимо для того, щоб допомогти місцевій владі, дати їй можливість оперативно та якісно реагувати на можливі катаклізми в регіоні, — наголосив Міністр оборони України. — Та сподіваємось, що нічого подібного тут більше не станеться. Якщо ж буде потреба, то військові завжди прийдуть на допомогу.

Військовослужбовцями також було відремонтовано та підготовлено до нового навчального року Верховинську середню школу. І навіть після завершення рятувально-відновлювальних робіт у регіоні залишився військовий мобільний медичний пункт, який цілодобово надає лікарську допомогу всім, хто цього потребує.

На завершення

Загалом у рятувальній операції, яку люди тепер називають між собою «Повінь-2008», взяли участь 3218 військовослужбовців — найбільша чисельність серед тих, хто був задіяний в боротьбі зі стихією, для порівняння: працівників МНС було на тисячу менше.

Стихія стала своєрідним випробуванням армії на міць, випробуванням не під час навчань, а в реальному житті. Коли рахунок іде на години, коли командирам потрібно самим приймати рішення, коли ясно, хто і як зумів навчити та згуртувати своїх підлеглих. І цей іспит армія склала на відмінно!

Тарас ГРЕНЬ.

ТОВ «Українська стрічковкацька фабрика»

ВИРОБНИЦТВО

Погони:

- для Збройних Сил України
- повсякденні
- парадні
- вишиті

Краватки:

- для Збройних Сил України
- цивільні
- самовязи
- регати

Шеврон:

- для Збройних Сил України
- розробка вишивки
- виготовлення за ескізом

Стрічки:

- орденські
- кіперні
- рантові
- штрипочні ремінні
- еластичні

Україна, 04080

м. Київ,

вул. Нижньоюрківська, 31

тел.: (044) 417-6759,

417-7044

www.Lenta-kiev.com

e-mail: KRWF@ukr.net

НВП ЕКОЛОГ

провідний виробник засобів
активної оборони
торгової марки «терен»
України, 03083, м. Київ,
вул. Червонопрапорна, 34-т
тел./факс: (044) 524-31-91,
525-55-74

МОБІЛЬНІСТЬ

ЯК КРЕДО ВІЙСЬКОВОЇ МЕДИЦИНИ

Такого широкомасштабного тактико-спеціального медичного навчання в ЗС України ще не було. Серед задіяних у ньому — сотні медпрацівників з військово-медичних закладів усіх регіонів нашої держави. Вражає й географія навчання. Розпочавшись 2 вересня у Вінниці, воно перейшло на південь України, до Одещини та Криму.

Не можна не звернути увагу на сили та засоби, залучені до участі у навчанні. Загалом, у навчанні взяли участь сотні фахівців з трьох регіональних військово-медичних клінічних центрів та Центру медичної реабілітації, санаторного лікування та спеціальної підготовки особового складу Повітряних та Військово-Морських Сил Збройних Сил України «Судак», двох військових мобільних госпіталів та військового польового інфекційного госпіталю, а також чотирьох санепідзагонів.

Діючи на місцях практичних занять — аеродромі Гавришівка та базі

ВМКЦ Центрального регіону у Вінниці 3 вересня, у Чорноморському Одеської області та Приморському (АР Крим) й Судаку 5 вересня — військові медики, втім, виконували свої вузькоспеціальні завдання. Так, у Гавришівці розгорнувся військовий мобільний шпиталь. Медики відпрацювали такі дії, як прийом постраждалих у результаті надзвичайної ситуації природного характеру, надання їм першої медичної допомоги, лікування та евакуація.

До речі, тут під час активної фази військово-медичного навчання представники провідних вітчизняних телеканалів, радіостанцій та газет запитали директора Департаменту охорони здоров'я Міністерства оборони України генерал-майора медичної служби Петра Мельника про перспективи української військової медицини.

За його словами, плани щодо збільшення авіаційної складової нашого парку існують уже досить давно і дуже ймовірно, що до завершення року буде позитивно вирішено питання переобладнання на

профільному авіаційно-ремонтно-му підприємстві концерну «Авіавенремонт» ще одного літака під санітарний варіант. Цього разу планується використати літак Ан-32.

— Цього року також продовжується доукомплектування військово-медичних клінічних центрів, починаючи з Головного ВМКЦ, — наголосив Петро Мельник. — До речі, у Головному військово-медичному клінічному центрі Збройних Сил України до Дня Збройних Сил буде відкрито чотири нових центри. Крім того, ми плануємо переоснастити лікувальну базу госпіталів. Йдеться про базові 200- і 100-ліжкові госпіталі. Також до кінця року очікується оновлення медичної техніки медичної служби у військах.

4 вересня навчання перебазувалися на Одещину. У селищі Чорноморське було розгорнуто військовий польовий інфекційний госпіталь на 200 ліжок та пересувну санітарно-епідеміологічну групу одного із санепідзагонів.

І ще два практичних заняття відбулося в останній день навчання у Криму. У Приморському відпрацьовувалися, в принципі, ті ж завдання, що й у Гавришівці. Втім, відрізнялися способи евакуації постраждалих. Тут у дію вступили вертольоти та катер. А в Судаку медики відпрацьовували завдання з медичного забезпечення пошуково-рятувальних заходів на воді. Зокрема, вони ознайомилися із зразками сучасного пошуково-рятувального обладнання й спорядження, методикою пошуку, рятування та виживання екіпажів літальних апаратів, а також практично відпрацювали питання медичного забезпечення пошуково-рятувальної операції, надання медичної допомоги постраждалим льотчикам та проведення подальшої реабілітації.

Олексій ТРИГУБ.

Фото Миколи ПОПЛАВСЬКОГО.

Міністерство оборони України

КОНЦЕРН

“ТЕХВОЄНСЕРВІС”

Державне господарське об'єднання

Україна, 04119, Київ, вул. Дегтярівська, 13/24
тел.: +38 (044) 489-42-16, факс.: +38 (044) 489-05-86

Сміттєвоз КО-440-1

Сміттєвоз КО-440-3

Сміттєвоз КО-440-4

Вакуумна машина КО-520

Вакуумна машина КО-503В

Комбінована машина КО-829А-01

ПРОФЕСІЙНА АРМІЯ:

ВІД ІДЕЇ ДО ВТІЛЕННЯ

Поки що у світі немає єдиної загально визначеної позиції щодо того, яка армія краща — контрактна чи призовна. Водночас спостерігається чітка тенденція до повної або часткової відмови від ідеї забезпечення оборони шляхом загальної військової повинності.

Побудова професійної армії в державі — це тривалий, складний і витратний процес, який не може розглядатися як «чергова» реформа оборонного відомства. З огляду на глибину та радикальність змін, пов'язаних з професіоналізацією війська, досить часто політичні рішення наштовхуються на активний чи пасивний спротив структур і посадовців, відповідальних за виконання завдань, пов'язаних з реформуванням війська.

Запорукою успіху є політична воля на найвищому рівні керівництва держави, оскільки перехід на контрактний принцип комплектування потребує широкої соціальної реформи і значного збільшення оборонного бюджету за рахунок інших соціальних видатків. Кардинальні зміни відбуваються також у відносинах як між військо-

вослужбовцями, так і між армією та суспільством.

Аналіз зарубіжного досвіду дає можливість краще зрозуміти складність процесу, врахувати чужі помилки та використати найбільш універсальні уроки успішної побудови професійних збройних сил.

* * *

На сьогодні майже дві третини армій світу повністю або частково комплектуються за призовом. У Європі після закінчення «холодної» війни спостерігається стійка тенденція до переходу на добровільний принцип комплектування збройних сил. Так, на нього перейшли більшість (17 із 28) країн — членів НАТО. Решта зберігає змішану систему комплектування із істотним професійним компонентом (від 25 до 55%).

У державах колишнього Радянського Союзу, крім Киргизстану, зберігається військова повинність з тенденцією до збільшення чисельності контрактників на сержантських та інших посадах, що потребують високого рівня спеціальної підготовки. Так, в армії Казахстану солдати строкової служби становлять лише 15–20% особового складу, всі сержантські посади на 100 відсотків укомплектовані контрактниками. У Росії контрактниками укомплектовані вже 82 військові частини, планується повний перехід на контракт плавскладу ВМФ.

Кожна з країн робить вибір на користь того чи іншого варіанту комплектування збройних сил, виходячи з оцінки змін у геополітичній обстановці, місця держави в системі міжнародної безпеки, зовнішньої політичної ситуації, внутрішніх політичних та економічних факторів, національних традицій, історичного досвіду, а також стану війська.

Свідченням відсутності чітких переваг одного з підходів до комплектування є неможливість встановити чітку залежність між способом комплектування збройних сил та рівнем економічного розвитку чи географічним розташуванням. Так, професійні армії мають як економічно розвинуті країни, так і країни з рівнем ВВП на душу населення близько 1000 дол. США.

Найбільш вагомими чинниками переходу до професійної армії в країнах Європи вважаються закінчення «холодної» війни, зміна характеру загроз безпеці, ускладнення систем озброєнь та наявність економічних можливостей.

Скорочення збройних сил та професіоналізація тісно взаємопов'язані. В окремих випадках, наприклад, у Бельгії, рішення щодо скасування призову передувало рішенням про скорочення збройних сил, в інших — їх скорочення викликало ланцюгову реакцію, яка завершувалася політичним рішенням про скасування призову.

Наприклад, в Іспанії після завершення «холодної війни» потреба у призові становила менше половини молоді призовного віку. Ті, кого призивали на військову службу, сприймали це як соціальну несправедливість. Прояви публічного невдоволення, почастищення випадків уникнення призову, результати соціологічних опитувань (75% громадян підтримували скасування призову) були використані політиками у передвиборній агітації. Зобов'язання народної партії скасувати призов дозволило їй отримати абсолютну більшість місць у Конгресі та прийняти відповідне рішення у 1997 році. Це є характерним прикладом політичного тиску. Подібне спостерігалося і в США у 1960-х роках та у деяких країнах Європи — у 1990-х.

Проте подібні тенденції не обов'язково призводять до однакових рішень. Наприклад, у Швеції призов на військову службу лише одного із п'яти призовників також став причиною публічного невдоволення та політичних дебатів, але жодних намірів скасувати призов у Швеції поки що не спостерігається. У ФРН Г. Шредером була створена незалежна комісія, яка у 2000 році запропонувала скорочення чисельності строковиків зі 130 до 30 тисяч. Уряд прийняв рішення щодо значно менших масштабів скорочення (до 80 тис.). Але при цьому ні комісія, ні уряд не порушували питання про відмову від призову. Вважається, що однією з причин такого рішення була широка практика використання призовників на альтернативній службі, що дозволяє економити значні бюджетні кошти за рахунок дешевої робочої сили.

Фахівці переконані: бюджетні видатки на оборону за наявності контрактної армії є вищими, але реальна вартість забезпечення оборонної безпеки — нижчою.

Громадська думка в сукупності з намірами урядів побудувати менші, але краще підготовлені та оснащені армії, здатні забезпечити виконання оборонних завдань як на національному рівні, так і в складі коаліційних сил, стали головною причиною відмови країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) — колишніх членів Варшавського Договору від утримання чисельних небоєздатних призовних армій. Членство в НАТО (або його перспектива) стало вирішальним чинником зміни оборонної політики та проведення радикальних реформ для нових членів Альянсу та країн-кандидатів. Для більшості з них членство в Альянсі або перспектива приєднання до колективної системи безпеки вимагали створення невеликих та сучасних, ефективних, мобільних, взаємосумісних збройних сил, що було можливо лише за умови переходу на професійні засади.

* * *

Дискусії між прихильниками та опонентами професійної армії точаться переважно навколо економічних та моральних аспектів. Не існує єдиної думки щодо переваг у рівні бойової ефективності. Хоча загалом професійна армія, за рівних умов, є більш боєздатною та

ефективною, ніж призовна. Приклад Ізраїлю, який зумів створити призовну високопрофесійну і потужнішу армію в регіоні, є скоріше винятком із правила, ніж правилом.

Противники військової повинності справедливо вважають, що військова справа є такою ж професією, як інші, і не повинна бути примусовою, оскільки примусова робота не може бути ефективною — особливо, якщо людина проти власної волі змушена брати участь у бойових діях, не пов'язаних із захистом національної території.

Серед позитивних чинників загальної військової повинності зазначаються: виховання патріотизму; соціалізація молоді, яка представляє різні верстви суспільства та регіони країни; збереження тісного зв'язку армії із суспільством; можливість для молодих людей краще підготуватися, набутти професійних навичок для дорослого життя. Деякі експерти вважають, що проходження молоддю строкової служби сприяє зниженню рівня злочинності у суспільстві.

Для європейських країн — членів НАТО, які зберігають систему призову, головними факторами є: переконання в економічній доцільності, данина національним тра-

Зарубіжний досвід свідчить: перехід на комплектування армії за контрактом завжди був складним, навіть для держав із значно потужнішою економікою, ніж в Україні.

диціям та ролі армії як інституту інтеграції суспільства (ФРН, Данія) у поєднанні з економічним зиском від альтернативної служби (ФРН); історичні геостратегічні підстави (заморожені конфлікти), що роблять призовну армію і масовий резерв єдиною можливістю забезпечення надійної оборони (Греція, Туреччина).

Інші чотири європейські країни, які ніколи не належали до колективної системи безпеки (Австрія, Фінляндія, Швейцарія та Швеція), змушені були самостійно забезпечити територіальну оборону. Характерною особливістю підходу до комплектування війська тут є принцип загальної військової повинності на зразок народних дружин. Тобто майже все чоловіче населення проходить короточасну початкову підготовку з наступним тривалим перебуванням у резерві з періодичною перепідготовкою. До речі, для позаблокових країн чисельне співвідношення між діючою армією і резервом становить 1:10, тоді як у Європі цей показник дорівнює 1:4.

Прагнення забезпечити високий рівень військової безпеки держави за менші кошти є одним із основних аргументів як противників, так і прихильників збереження військової повинності. При цьому політики, які виступають за економію бюджетних коштів, збереження системи призову, уникають обговорення особистих втрат призовників, тобто не бажають визнавати, що така економія можлива лише за рахунок втрат окремих громадян.

Більшість фахівців переконані, що бюджетні видатки на оборону за наявності контрактної армії є вищими, але реальна вартість забезпечення оборонної безпеки — нижчою. Таке твердження є парадоксальним лише на перший погляд. Адже вартість призовної армії має складовою приховані витрати, що не відображаються в оборонному бюджеті.

Молода людина, яка служить за призовом, наприклад, у Збройних Силах України, отримуючи мізерне грошове утримання, фактично сплачує річний «податок» у розмірі близько 12 000 гривень (різниця між річною заробітною платою солдата за контрактом і за призовом). Реальні ж втрати призовника можуть бути набагато вищими — втрачені можливості роботи згідною заробітною платою або пошуку такої роботи. Для молодого киянина річні втрати можуть сягнути 36 000 гривень (річна середня заробітна плата в Києві). Навіть якщо юнаку вдається уникнути призову, то можливість бути призваним під час наступної кампанії накладає обмеження на його життєві перспективи.

Отже, нижчі бюджетні видатки на утримання призовної армії не можуть бути однозначним аргументом її меншої вартості через наявність прихованих особистих і суспільних втрат, що не піддаються точному підрахунку.

Вважається, що країни з контрактними арміями мають можливість витрачати на модернізацію більшу частку оборонного бюджету. Так, Німеччина, маючи приблизно такий самий оборонний бюджет, як Велика Британія, але на 30% більшу чисельність збройних сил за рахунок призовників, спроможна витрачати на модернізацію озброєнь у розрахунок на одного військовослужбовця лише 25% суми, яку витрачає Велика Британія.

Попри відсутність переконливих доказів на користь одного із варіантів, експерти вважають, що професійні збройні сили у довгостроковій перспективі мають однозначну перевагу в системі «витрати — ефективність», але сам процес переходу є надзвичайно витратним і складним, а очікувані позитивні результати не є гарантованими та потребують великих зусиль і часу. Отже, політичне рішення щодо переходу на контрактну службу, його термінів і механізму має бути рете-

льно підготовленим, обґрунтованим та прорахованим з максимально можливим урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів. Зарубіжний досвід свідчить, що процес переходу на комплектування за контрактом завжди був надзвичайно складним, навіть для держав із значно потужнішими економічними ресурсами, ніж в Україні.

Слід зазначити, що деякі країни, які вже перейшли на добровільний принцип комплектування, на законодавчому рівні залишили право відновити загальну повинність на випадок оголошення воєнного стану або ж у разі неможливості забезпечити набір необхідної кількості добровольців.

* * *

Процес створення професійних збройних сил, як зазначалося вище, може бути успішним лише за наявності політичної волі на найвищому рівні керівництва держави. Запорукою успіху є належне фінансування, тобто значне збільшення оборонного бюджету. У свою чергу, перерозподіл державного бюджету на користь військової реформи за рахунок інших соціальних видатків потребує політичної волі та здатності переконати політичних опонентів і союзників у важливості та необхідності такого рішення.

Перехід на контрактний принцип комплектування потребує не просто реформи всередині оборонного відомства, а більш широ-

ких соціальних перетворень. Особливо складним елементом реформи, з огляду на необхідність кардинальних змін у відносинах між армією та суспільством, є питання людських ресурсів — як для якісного комплектування діючої армії, так і для створення та функціонування добровільного резерву. Щоб забезпечити набір необхідної кількості персоналу відповідної якості, військові змушені будуть конкурувати на ринку робочої сили насамперед з приватним сектором, менше забюрократизованим і здатним оперативніше реагувати на зміни. Можливість працювати на випередження має забезпечуватися належним науково-аналітичним прогнозуванням та своєчасним коригуванням чинних програм.

Досить часто політичне рішення щодо відмови від призову наштотується на спротив військових лідерів. Рішення про скасування призову у Франції було прийняте майже без попереднього обговорення. Коли президент Ж.Ширак несподівано для військових у 1996 році заявив про скасування військової повинності, керівництво збройних сил рішуче виступило проти, аргументуючи свою позицію тим, що вони ризикують залишитися без програмістів та спеціалістів зі знанням іноземних мов, якщо їм не вдасться знайти альтернативні варіанти їх залучення.

Країни Центральної та Східної Європи, які зробили вибір на користь професійних армій, постали

Деякі країни, які перейшли на добровільний принцип комплектування війська, на законодавчому рівні залишили право відновити загальну повинність.

перед фактом неможливості утримання збройних сил, здатних забезпечити повний набір завдань оборони та безпеки суверенної держави. Відмова від можливостей військового захисту національної території власними силами надзвичайно важко сприймається не лише військовим керівництвом, яке «виросло» з розумінням саме такого завдання збройних сил, а й населенням тих країн, географія та історія яких не дозволяє повністю довіритися «великому сусіду», та які ще не усвідомили й не повністю вірять в гарантії колективної безпеки.

Основною помилкою країн ЦСЄ було намагання одночасно будувати професійні збройні сили та утримувати — за рахунок призовників — армію, здатну виконувати завдання територіальної оборони. Оборонні відомства багатьох країн досить часто демонструють свою слабкість і недостатню гнучкість у реагуванні на нові загрози, а політичне керівництво не володіє знаннями, енергією та баченням, необхідними для реагування на такі зміни. Неспроможність вирішити дилему гальмує, а часом і ставить під загрозу успішність процесу військових реформ. У результаті напівреформовані збройні сили володіють лише невеликим компонентом, який може вважатися здатним протидіяти хоча б одній із сучасних загроз.

Армія США в перші роки переходу на добровільну армію через комплекс проблем, пов'язаних з комплектуванням особовим складом та недостатніми інвестиціями в розвиток озброєнь, перетворилася на «потішні війська». Несподівано високі показники ротації вимагали щорічного набору більшої, ніж заплановано, кількості новобранців, що призвело до зростання витрат на набір і підготовку більшої кількості контрактників, зниження рівня бойової готовності та навченості підрозділів. Дострокове звільнення та звільнення по закінченню першого контракту

сягнуло майже 22% за планового показника 13%. Крім того, намагання набрати необхідну кількість людей за відсутності необхідної кількості бажаних призвело до зниження загальної якості персоналу.

Офіцери з бойовим досвідом висловлювали застереження щодо здатності змусити підрозділ, укомплектований зрілими контрактниками, ризикувати життям так само, як підрозділ 18–20-річних солдатів. Залежність авторитету командира від рівня його професіоналізму набуває особливої актуальності, коли такий авторитет не може бути гарантований лише формальною різницею у віці, військовому званні та посаді. Проведення військової реформи потребує радикальних змін у системі військової освіти, підготовки та перепідготовки офіцерів. За умов невирішення питань перерозподілу обов'язків між офіцерами та сержантами в частині розширення повноважень та рівня відповідальності сержантського складу за навчання підлеглих, утримання військової техніки та озброєнь у належному стані, підтримання статутного порядку в підрозділах «професіонали» будуть більш затратними, але менш ефективними, ніж призовники.

Іспанія, відмовившись від призову у 2000 році, також постала перед проблемою недостатньої чисельності добровольців. Одним із заходів виходу із ситуації стала агітаційна кампанія, розгорнута у країнах Південної Америки серед нащадків іспанських мігрантів (квота до 7%). Армія Великої Британії, що перейшла на контрактну основу майже півстоліття тому, й по сьогодні має у своєму складі непальський полк та регулярно набирає рекрутів на Фіджі.

Олексій МЕЛЬНИК,
провідний експерт воєнних програм
Центру Разумкова

(Продовження в наступному номері)

ЛОЗОВА:

КАНОНАДА ГРИМИТЬ, А «ФІНАНСИ СПІВАЮТЬ РОМАНСИ»...

Головною причиною виникнення надзвичайних ситуацій на арсеналах і базах є незадовільне бюджетне фінансування відповідних державних програм утилізації вибухонебезпечних предметів

Як не гірко це констатувати, але надзвичайні події на арсеналах Збройних Сил України поступово перетворилися на сумну традицію. Пожежі та вибухи боеприпасів у 275-й базі під Новобогданівкою відбувалися за останні чотири роки тричі. І ось нова «гаряча точка» на мапі нашої країни — спалахнув 61-й арсенал, розташований поблизу міста Лозова Харківської області. Дякувати Богові, минулося без жертв. Але цілком закономірно постають запитання: чому такі події трапляються, чи все можливе робить військове відомство, аби їм запобігти, і чи здатні військові адекватно і ефективно реагувати у разі їх виникнення? Втім, аби висновки не здавалися безпідставними, згадаємо хроніку події і те, як діяли військові в умовах надзвичайної ситуації.

27 серпня

Приблизно о 14 годині у Лозівському районі Харківської області на сміттєзвалищі виникла пожежа. Через сильний вітер вогонь перекинувся на технічну територію 61-го арсеналу Південного оперативного командування Сухопутних військ ЗС України.

О 16 годині сталося займання на двох майданчиках арсеналу, де зберігалися 120-міліметрові міни, а о 16.10 черговою службою зафіксовані перші вибухи.

Командуванням арсеналу для локалізації пожежі по тривозі було піднято пожежний розрахунок арсеналу, і до місця пожежі висунулися два пожежні танки та три пожежні машини.

Станом на 18.00 весь персонал арсеналу евакуйовано на безпечну відстань. Ніхто з військовослужбовців та працівників арсеналу не постраждав.

Рішенням Міністра оборони України терміново створено опе-

За існуючих обсягів фінансування для утилізації непотрібного озброєння знадобиться більше 36 років!

ративну групу, очолювану командувачем оперативного командування Збройних Сил України генерал-лейтенантом Володимиром Можаровським. Безпосередньо до місця події вирушила ще одна оперативна група на чолі з першим заступником начальника Генерального штабу ЗС України генерал-полковником Миколою Цицюрським.

Водночас створено ще два оперативні штаби: у Кабінеті міністрів України на чолі з Прем'єр-міністром України та у Міністерстві оборони України, очолюваний головою оборонного відомства.

Вжиті заходи щодо забезпечення безпеки людей, яких було відселено спочатку з найближчих сіл, а потім — в радіусі 5 кілометрів. В епіцентрі пожежі постійно працюють два пожежні танки. Міністром оборони України прийнято рішення про залучення додаткової та спеціальної техніки із сусідніх арсеналів.

28 серпня

До ліквідації надзвичайної ситуації залучено 358 військовослужбовців та 52 одиниці військової та спеціальної техніки зі складу частин і з'єднань 6-го армійського корпусу Сухопутних військ ЗС України. Зокрема, для повітряного спостереження та розвідки осередків пожежі на арсеналі та території, що прилягає до нього, залучається вертоліт Мі-8МТ. Ще один вертоліт перебуває в режимі чергування. Додатково до місця події прибули і перебувають у готовності до виконання заходів з локалізації пожежі п'ять пожежних танків ГПМ-54.

З метою надання кваліфікованої медичної допомоги зі складу Військово-медичного клінічного центру Північного регіону до 61-го арсеналу прибули три лікарсько-сестринські бригади, у розпорядження яких є реаніомобіль, санітарний автомобіль та автоперев'язувальна.

Для надання допомоги місцевому населенню, яке було евакуйоване внаслідок пожежі на 61-му арсеналі, підготовлено необхідні матеріально-технічні запаси.

Триває нарощування сил і засобів від Збройних Сил України. Зокрема, в районі надзвичайної події вже зосереджено 453 військовослужбовця та 66 одиниць техніки.

До Лозової поступово прибувають фахівці-сапери інженерних частин Збройних Сил України. Всього в зоні надзвичайної події заплановано задіяти 11 груп розмінування, у складі яких 69 фахівців-саперів та 11 одиниць техніки.

29 серпня

Військові медики розгорнули госпіталь на базі середньої школи №8, що розташована в районі залізничної станції Лозова, і готові до прийому військовослужбовців та місцевих мешканців.

З метою недопущення сторонніх осіб 5-кілометрову зону небезпеки взяли під свій контроль воїни-десантники 25-ї Дніпропетровської повітрянодесантної бригади 6-го армійського корпусу Сухопутних військ ЗС України, які прибули на Харківщину напередодні ввечері, та військовослужбовці Внутрішніх військ ВМС України. Виставлено 26 постів.

Для ефективного виконання заходів з ліквідації пожежі здійснено розподіл сил та засобів по групах. Зокрема у групі пожежегасіння — 5 пожежних танків ГПМ-54 та пожежний потяг; у групі розмінування — 12 пересувних груп розмінування; у групі проведення земляних робіт — 3 інженерних машини розгородження.

30 серпня

Прийнято рішення — з 5 години ранку розпочати роботи з ліквідації наслідків пожежі і вибухів по периметру технічної території. Розвідку периметру здійснюють інженерні машини розгородження.

Тривають роботи з локалізації осередків пожеж та очищення проходів до сховищ на технічній території об'єкта. По внутрішньому периметру технічної території арсеналу, довжина якого сягає понад 6 кілометрів, працює пожежний танк ГПМ-54, який заливає водою місця задимлення, тління та вогнища. Протягом 1–2 годин до цих робіт залучаються ще три пожежних танки.

До розчищення та перевірки території на наявність вибухонебезпечних предметів у 5-кілометровій зоні та на адміністративній території арсеналу приступили 70 воїнів-саперів зі складу 12 пересувних груп розмінування інженерних частин Збройних Сил України.

Загалом у районі надзвичайної події сконцентровано вже 1669 осіб та 195 одиниць техніки, зокрема 502 військовослужбовця Збройних Сил України, 292 рятувальника МНС та 875 працівників МВС України.

Станом на 20 серпня із передбачених на утилізацію 50,8 мільйона гривень Міноборони отримало лише 16,9 мільйона.

Зону відселення скорочено з п'яти до одного кілометра. У населені пункти, що знаходяться далі одного кілометра від арсеналу, повертаються їх мешканці.

Воїни-десантники 25-ї окремої Дніпропетровської повітрянодесантної бригади надають допомогу у проведенні ремонтних робіт у школі №8 міста Лозова.

Ціна спокою

На сьогодні у Збройних Силах України більшість арсеналів, баз і складів перевантажені надлишковими ракетами і боеприпасами, обсяги яких становлять близько 150% від нормативної місткості. Недостатність бюджетних коштів протягом останніх років не дає можливості утилізувати непридатні боеприпаси, накопичені ще за радянських часів.

На момент пожежі на 61-му арсеналі Південного оперативного командування Сухопутних військ ЗС України зберігалось 94,3 тисячі тонн боеприпасів, з яких майже половина підлягала утилізації.

Однак, за словами першого заступника начальника Генерального штабу ЗС України генерал-полковника Геннадія Воробйова, процес утилізації застарілих та надлишкових боеприпасів на базах, складах і арсеналах військового відомства

просувається дуже складно. У минулому році утилізовано лише 10% від запланованого, та й цього річні показники теж не кращі.

За словами директора Департаменту утилізації компонентів ракетного палива, ракет і боеприпасів Міністерства оборони України Анатолія Сосновського, виробничі потужності вітчизняної промисловості спроможні утилізувати 82 тисячі тонн боеприпасів на рік. Але для цього необхідне бюджетне фінансування в обсязі 820 мільйонів гривень.

На переконання Анатолія Сосновського, найголовнішою причиною виникнення надзвичайних ситуацій на арсеналах і базах є незадовільне бюджетне фінансування відповідних державних програм утилізації вибухонебезпечних предметів та забезпечення живучості об'єктів, де вони зберігаються.

І дійсно, на 2008 рік Держбюджетом на проведення робіт з утилізації надлишкових боеприпасів передбачено 133,4 мільйона гривень (Міністерству оборони України — 50,8, Міністерству промислової політики — 49,3 та Національному космічному агентству України — 30,5 мільйона гривень) при мінімальній потребі у 366,7 мільйона гривень.

Враховуючи те, що утилізація однієї тонни надлишкових боеприпасів коштує приблизно 10 тисяч гривень, то на передбачену цього річним бюджетом суму можна утилізувати всього близько 13 тисяч тонн. І це при тому, що сьогодні на 136 об'єктах Збройних Сил України все ще зберігається 1 мільйон 343 тисячі тонн боеприпасів і ракет різних типів, з яких 474,2 тисячі тонн визначено надлишковими і підлягають утилізації. Не важко підрахувати, що з такими обсягами фінансування, як нинішнє, для утилізації всього непотрібного знадобиться більше 36 років! Але і це ще не все, адже реально отримані кошти не завжди відповідають передбаченим сумах.

За інформацією директора Департаменту утилізації компонентів ракетного палива, ракет і боеприпасів Міністерства оборони України, станом на 20 серпня із передбачених на утилізацію 50,8 мільйона гривень, які, до речі, призначені за спеціальним фондом (тобто мають бути зароблені військовим відомством самостійно), Міноборони отримало лише 16,9 мільйона.

Щодо обсягів фінансування заходів утилізації у попередні роки Анатолій Сосновський зазначив, що у 2006 році заходи на утилізацію були профінансовані на рівні 103,6 мільйона гривень, а у 2007 році — на рівні 131,6 мільйона гривень, що становить відповідно 97% і 95% від мінімальної потреби.

Втім, відповідно до Концепції Державної програми утилізації звичайних видів боеприпасів, непридатних для подальшого використання і зберігання, на 2006–2017 роки мінімальні обсяги фінансування заходів утилізації надлишкових боеприпасів у 2007 році мали становити близько 300 мільйонів гривень, тож фактично отримано було лише 47% від цієї суми.

Загалом за цією програмою з державного бюджету на фінансування робіт з утилізації у період з 2006 до 2017 року передбачено виділення понад 3,8 мільярда гривень.

Ще 16 січня цього року під час наради за участю вищого керівництва держави та керівництва військового відомства Президент України Віктор Ющенко детально зупинився на питанні утилізації надли-

шкових боєприпасів, висловивши незадоволення її темпами.

— Якщо ми щорічно за усіма програмами за участю чотирьох міністерств знищуємо лише від 20 до 25 тисяч тонн, то уявіть час, за який ми зможемо виконати це завдання! — наголосив Президент України.

Варто зауважити, що на цей час у Збройних Силах України утримуються 561 надлишкове військове містечко та 54 бази, склади та арсенали.

Глава Секретаріату Президента Віктор Балога висловив думку, що пожежа на військових складах у місті Лозова Харківської області стала ще одним наслідком непрофесійних дій уряду. За його словами, Кабінет міністрів України нічого не зробив для запобігання критичної ситуації, що виникла внаслідок пожежі та вибуху боєприпасів на військових арсеналах поблизу м. Лозова Харківської області.

Так, Кабінет Міністрів України лише наприкінці травня, тобто за три місяці до вибухів на 61-му арсеналі, затвердив перелік ракет і боєприпасів, що підлягають утилізації у 2008—2009 роках. Звісно, що через таке затягування контракти та договори на виконання робіт не були укладені.

Глава Секретаріату також зазначив, що Президент України Віктор Ющенко лише цього року двічі письмово звертав увагу Прем'єр-міністра на зволікання з вирішенням комплексу завдань з утилізації надлишкових ракет і боєприпасів, які накопичилися в арсеналах Збройних Сил. Останнє тривожне застереження глава держави надіслав 6 серпня (!). У листі наголошувалося, що урядом «не вжито невідкладних заходів та не створено ефективної системи нормативного та організаційного забезпечення робіт з утилізації звичайних видів боєприпасів, непридатних для подальшого використання і зберігання, та рідких компонентів палива». Президент вказав, що прийняття урядових рішень щодо вирішення цієї проблеми затягується, внаслідок чого робота з утилізації взагалі не проводиться.

Робота на упередження

Щоб скласти уяву про те, чи робиться щось для упередження надзвичайних подій на базах, складах

Головною причиною виникнення надзвичайних ситуацій на арсеналах є незадовільне бюджетне фінансування держпрограм утилізації вибухонебезпечних предметів.

і арсеналах Збройних Сил України, чи відпрацьовуються дії на випадок, якщо лихо все ж таки трапляється, достатньо навести лише декілька фактів.

Факт перший. З огляду на критичний стан зі збереженням і утилізацією застарілих та надлишкових боєприпасів, рішенням Міністра оборони України 2007 рік був визначений роком удосконалення оперативного та матеріально-технічного забезпечення, підвищення рівня безпеки військ та вибухопожежобезпеки баз, складів і арсеналів.

Факт другий. У червні 2007 року на базі 62-го арсеналу Південного оперативного командування Сухопутних військ ЗС України було проведено тактико-спеціальне навчання з ліквідації надзвичайної події техногенного характеру із залученням мобільного госпіталю, підрозділів МНС, представників органів місцевої виконавчої влади, а ще через рік, на початку літа 2008 року, подібне навчання відбулося на базі 65-го арсеналу Південного ОК.

Факт третій. У ході засідання Військової ради Південного оперативного командування Сухопутних військ ЗС України одним з найважливіших завдань для військовослужбовців Південного опе-

ративного командування було визначено проведення робіт щодо підвищення рівня живучості та вибухопожежобезпеки баз, арсеналів і складів.

Факт четвертий. Всього за три місяці до надзвичайної події, у травні цього року, Комісія апарату Ради національної безпеки та оборони України на чолі з Олександром Затинайком перевіряла стан живучості та вибухопожежобезпеки об'єктів зберігання ракет та боєприпасів саме на 61-му арсеналі Південного оперативного командування.

Факт п'ятий. Вже після пожежі на 61-му арсеналі, з 2 по 5 вересня на території декількох регіонів України відбулося великомасштабне медичне навчання з практичним відпрацюванням питань надання допомоги під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.

Отже, факти свідчать самі за себе. Військові не сидять склавши руки, а наполегливо працюють на упередження. Але дай Боже, щоб плоди такої праці ставали у пригоді якнайрідше.

За матеріалами управління Прес-служби МО України та інформагенції УНІАН підготував Володимир ГАЛАНЦЕВ

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

Фото Василя Пилип'юка

БРОНЬОВИЙ «ТУРНІР»

14 вересня — День танкістів

ТАНКОВІ БИТВИ — ВІД БЕЛЬГІЇ ДО КУРСЬКА

При підготовці цієї статті автор керувався двома міркуваннями. По-перше, приклади з історії застосування бронесил у Другій Світовій війні мають бути «рознесені» за місцем і часом (саме тому були обрані не три найбільших танкових битви Другої Світової, а три по-своєму знакові — найперша, наймасштабніша та найвідоміша). По-друге, якщо про подвиги танкістів уже давно написано достатньо, то організаційно-статистичний огляд танкових боїв дотепер залишається рідкістю. Саме тому було вирішено зосередитися на силах і втратах сторін — тим більше, що деякі висновки, які напрошуються при знайомстві зі статистикою танкових боїв 1939–1945 рр., мають практичну цінність і сьогодні.

«Танки проти танків» — проба пера

Перша танкова битва Другої Світової війни (і перша танкова битва у світовій військовій історії взагалі) відбулася 13 травня 1940 р. у Бельгії. У той день германський 16-й моторизований армійський корпус (дві танкові дивізії) 6-ї польової армії зустрівся на полі бою з Кавалерійським корпусом (так він йменувався тому, що організаційно входив до складу кавалерії як роду військ, фактично ж у кавкорпусі не було жодного коня; натомість були дві легкі механізовані (танкові) дивізії) 1-ї французької армії.

Тут варто зазначити, що, всупереч поширеній і дотепер думці, армія Франції на момент початку германського наступу на Заході 10 травня 1940 р. мала потужні (21 дивізія) рухомі війська. До їхнього складу входили: 4 піхотні танкові дивізії (танкові дивізії прориву,

«Ахіллесовою п'ятою» радянської сторони був великий відсоток легких танків Т-70 у танкових і механізованих з'єднаннях, і на них припадала лєвова частка втрат.

укомплектовані важкими — до речі, на 10 травня 1940 р. французька армія мала більше важких танків, ніж збройні сили всіх держав світу, разом узяті! — або середніми танками), 4 легкі механізовані дивізії (у кожній по 233 танки, з яких 86 — середні), 6 легких кавалерійських (кінно-механізованих) дивізій і 7 моторизованих піхотних дивізій. Що ж стосується чисельності французького танкового парку, то вже на 1 вересня 1939 р. вона сягала 5600 (!) одиниць.

Однак усе було зіпсовано помилковими поглядами на бойове застосування цих значних механізованих сил. Так, у вже згадуваному бої 13 травня французи переграли німців у танкових дуелях (попри перевагу германського 16-го ак над французьким кавкорпусом за чисельністю і ту обставину, що більшість германських танків були краще пристосовані для використання у складі великих з'єднань). Було підбито 164 германських танки, тоді як французи втратили 105 машин. Проте, оскільки кавкорпус мав наказ тільки затримати германські танкові з'єднання, то вже 14 травня його дивізії відійшли на рубіж «Діль», залишивши поле бою (і свої ушкоджені танки) німцям...

Дубно — «танковий трикутник»

Найбільша танкова битва в історії війн, що розгорнулася на території України (у межах трикутника Броди–Рівне–Луцьк; Дубно знаходиться приблизно в його центрі) з 23 по 29 червня 1941 р. між з'єднаннями германської 1-ї танкової групи (три моторизованих ак у складі п'яти танкових і чотирьох моторизованих дивізій) і двома контрударними угрупованнями Південно-Західного фронту.

Увечері 22 червня Народний комісар оборони Маршал Радянського Союзу Семен Тимошенко визначив командуванню ПЗФ завдання: силами 5-ї та 6-ї армій, посилених механізованими корпусами з резерву фронту (усього не менш як п'ятьма механізованими корпусами), нанести концентричні удари в напрямку на Люблін, оточити й знищити угруповання ворога, що наступало на ділянці Володимир-Волинський — Кристинополь і 24 червня опанувати районом Любліна.

На виконання цього наказу командуючий ПЗФ генерал-полков-

ник Михайло Кирпонос вирішив створити два ударні угруповання: північне (9-й, 19-й та 22-й механізовані, 31-й стрілецький корпус) — у районі Луцька; південне (4-й, 8-й й 15-й механізовані, 37-й стрілецький корпус) — у районі Броди. Таким чином, планувалося завдати одночасного удару силами 24 дивізій, з яких 12 були танковими й 6 — мотострілецькими. Усього в шести мехкорпусах було 3846 танків — майже вп'ятеро більше, ніж у противника. Згодом до контрудару були також залучені 135-та стрілецька дивізія 27-го стрілецького корпусу 5-ї армії й 1-ша окрема протитанкова артбригада з її складу.

Теоретично, при такому співвідношенні сил з'єднання 1-ї тгр (у якій було всього 799 танків) були приречені на розгром. Насправді ж вийшло «з точністю до навпаки». У період з 23 по 25 червня мехкорпуси ПЗФ, після безладних маршів (безладність була спричинена суперечливими наказами, що розвертали мехкорпуси, як стрілецьку роту на стройових навчаннях) протяжністю аж до 900 (!) км, втративши в дорозі значну кількість техніки (наприклад, з 48 важких танків типу Т-35, що були у 8-му мехкорпусі, без будь-якого втручання з боку противника вийшли з ладу 44 машини), вони зосередилися у визначених районах і вступили в бій.

Але на цьому проблеми тільки починалися. Сказати, що контрнаступ військ ПЗФ було організовано погано, значить не сказати нічого. Введення мехкорпусів у бій здійснювалося з ходу й роздрібно, наступ не організовувався, розвідка фактично не велася. Практично були відсутні авіаційна й артилерійська підтримки. У результаті противник отримав повну можливість не тільки відбивати атаки військ ПЗФ по черзі, маневруючи частиною своїх сил, а й навіть одночасно продовжувати наступ(!) на неприкритих напрям-

ках. Контрнаступ же ПЗФ розпався на низку рознесених у просторі і часі неорганізованих ударів.

Саме тому (а також через препогано організоване тилове забезпечення й слабку підготовку особового складу всіх ступенів), незважаючи на повну кількісну і якісну перевагу в техніці, контрудари Червоної Армії в районі дубненського «танкового трикутника» зазнали невдачі. До 30 червня автобронетанкові війська ПЗФ втратили 2648 танків (в основному безповоротно). Втрати противника були удесятеро (!) менші — близько 260 машин (більша частина з яких була успішно відремонтована). Ворог досяг двох найважливіших результатів, які багато в чому визначили характер подальшої боротьби на Південно-Західному стратегічному напрямку герmano-радянського фронту, а саме: знищив основні бронесили ПЗФ і підготував в оперативному відношенні свій прорив до Києва.

Іронія долі полягала в тому, що навіть з урахуванням усіх недоліків і труднощів, що встали перед радянською стороною, катастрофи можна були уникнути. Командувач 1-ї тгр генерал-полковник (згодом генерал-фельдмаршал) Евальд фон Клейст керував операцією ввірених йому військ далеко не кращим чином. У штабах і танкової групи, і 6-ї польової армії, і групи армій «Південь», і (як не дивно — меншою мірою) у генеральному штабі германських сухопутних сил танкову битву 23–29 червня розглядали не як власне битву, а як низку не пов'язаних між собою окремих боїв, які являють собою не більше, ніж ланцюг прикрих перешкод.

Такий «олімпійський спокій» міг дуже дорого обійтися німцям. Звичайно, за умови, що командування ПЗФ методично, не звертаючи уваги на неминучі в маневреній війні кризи, додержувалося б початкового задуму. Втім, історія, як відомо, не знає слова «якби»...

Однією з причин великих поразок РСЧА була незбалансованість з'єднань: перенасичені танками, вони відчували гострий брак БТРів і допоміжних броньованих машин.

За сигналом «Сталь» — «танкові поля» Прохорівки

Найбільш відомою є танкова битва Другої Світової, що відбулася 11–13 липня 1943 р. на південному фасі Курської дуги. З боку радянського Воронежського фронту в ній брали участь 5-та гвардійська танкова армія (18-й і 29-й танкові корпуси, 5-й гвардійський мехкорпус і деякі інші частини), посилена двома окремими танковими корпусами, а також сімома арtpолками, й чотири дивізії (95-та гв. сд та 9-та гв. повітряно-десантна дивізія 33-го гв. ск, 42-га гв. сд й 29-та зенітно-артилерійська дивізія) 5-ої гв. армії з частинами посилення. Крім того, у боях брала участь також частина сил 69-ї армії (52-га гв. сд і частина сил 183-ї сд 48-го ск, 230-й армійський танковий полк), які з самого початку тримали оборону в цьому районі.

З боку германської групи армій «Південь» у битві були задіяні головні сили 2-го тк СС (1-ша танково-гренадерська дивізія СС «Лейбштандарт Адольф Гітлер», 2-га тгд СС «Дас Рейх» й 3-тя тгд СС «Тотенкопф» — «Мертва голова»), що входили до 4-ї танкової армії, і головні сили 3-го танкового корпусу (6-га, 7-ма й 19-та танкові дивізії, 503-й окремий важкий танковий батальйон, дивізіон штурмових гармат) армійської групи «Кемпф».

У цілому у битві взяло участь... І ось тут починаються «прохоров-

ські загадки». За «канонічними» радянськими даними, 5-та танкова армія й придані їй танкові корпуси нараховували 850 танків і САУ. Однак у пострадянські роки Інститут військової історії МО Росії опублікував нову офіційну цифру — 1100 (!) танків і САУ з радянської сторони. У протилежному напрямку еволюціонувала кількість германських танків на прохорівському полі. Спочатку вона сягала чисельності у 800 машин, але згодом скоротилася до не менш, м'яко кажучи, спірної цифри в 273 танка і штурмових гармати. Втім зауважимо, що німці досить своєрідно обраховували свою бронетехніку. Наприклад, 75-мм самохідні гаубиці, 37- і 50-мм самохідні протитанкові гармати, а також частина самохідних зеніток проходили по графі... бронетранспортерів.

Також не входили в германську «бронезвітність» ані 105- і 149-мм САУ танкових і танково-гренадерських дивізій, ані самохідні протитанкові гармати, ані вогнеметні танки. Варто також додати, що танкові з'єднання вермахту й ваффен СС мали у своєму розпорядженні значну кількість гарматних броневих автомобілів — у тому числі озброєні 50-й 75-мм гарматами (по штату в шести рухомих дивізіях двох германських танкових корпусів їх було 30).

Нарешті, більшість дослідників зводять танкову битву в районі

Прохорівки до одного бою протягом одного дня — 12 липня. Однак насправді бій почався для танкових сил сторін уже ввечері 11 липня. А закінчилося все лише пізнім вечором 13-го. Та й охоплювала битва набагато більший район.

Але якими ж були танкові сили сторін? Радянські 5-та гв. танкова армія, 2-й гв. тк й 2-й тк мали 951 одиницю танків і САУ, з яких до вечора 11 липня було розгорнуто в районі закрут р. Псел — Прохорівка — Іржавець лише 826 машин, у тому числі 25 важких танків («Черчилль» Mk. IV) і 22 важких САУ (СУ-122). Кількість матеріальної частини в 230-му танковому полку до початку бою не відома, але його штатна чисельність була 39 машин.

Угрупування германських військ мало у своєму розпорядженні мінімум 386 танків (у тому числі 38 Pz.VI «Тигр»). При цьому, однак, треба взяти до уваги те, що було сказано вище про німецьку статистику. Скільки реально додавали сили німецькому танковому кулаку «забуті» САУ — сказати складно. Усього їх могло бути до 271 од. (солідне доповнення до вже згаданих 386 танків і штурмових гармат!).

У цілому, можна стверджувати, що за якістю матеріальна частина радянського танкового угруповання в районі Прохорівки поступала германській. Причому справа навіть не у перевазі супротивника по важких танках і САУ. «Ахіллесовою п'ятою» радянської сторони був великий відсоток легких танків Т-70 (301 машина, або більше 35% парку) у танкових і механізованих з'єднаннях. Фактично, «семидесятки» брали участь у боях 11–13 липня в ролі «масовки», на яку припадала лівова частка втрат.

У підсумку — більше за чисельністю танкове угруповання Воронежського фронту програто Прохорівську танкову битву. При цьому безповоротні втрати германських військ виявилися набагато меншими від радянських. Ніякої загадки тут нема: головна причина такої ситуації в тому, що поле бою залишилося за німцями, які мали можливість евакуювати свої підбиті танки й підірвати танки радянські, що залишилися на місці битви. З урахуванням того, що із загальних втрат танків у бою до 75% і більше

У танкових боях воюють, насамперед, умінням, потім — організацією лише потім — якістю, і останньою чергою — кількістю матеріальної частини.

зазвичай становлять «технічно НЕ-безповоротні», німці втратили тільки ті машини, які дійсно було неможливо відновити (за 11–13 липня у 2-му тк СС таких було всього не більше 60 танків і штурмових гармат). 5-та гв. танкова армія й придані їй два тк втратили набагато більше танків — 328 машин, і це тільки за 12 липня! Якби радянським військам удалося втримати поле бою за собою хоча б на добу, їхні втрати в танках були б набагато менші — не більше 193 машин. До речі, цікаво зазначити, що самі німці оцінили радянські танкові втрати за 12 липня в менших розмірах — до 250 машин. Тому вірогідно, що певна кількість підбитих танків радянській стороні все-таки вдалося евакуювати.

Що ж до втрат противника, то спочатку командування Воронежського фронту виявило обережність в оцінці результатів дій своїх військ 12 липня. В оперативному зведенні штабу фронту від 13 липня 1943 р. згадуються 225 знищених й підбитих 12 липня силами всього фронту танків і САУ противника. Причому 85 з них значилося, як результат дій ВПС. Хрестоматійні втрати германських військ у Прохорівській битві — 400 знищених і підбитих танків (з них 70 «Тигрів») «народилися» набагато пізніше — в 1960 р., коли вийшла книга Павла Ротмістрова «Танковий бій під Прохорівкою».

Втім, на розвиток обстановки радянська поразка під Прохорівкою не вплинула. Курська битва була виграна Червоною Армією.

І на закінчення — цікавий факт. Не існує жодного(!) кадру кінохроніки або фотознімка, зробленого під час бою під Прохорівкою або «по гарячих слідах після бою». Це пов'язане з тим, що всі фото- і кінокореспонденти були допущені тільки на північний фас Курської дуги — у смугу Центрального фронту.

* * *

У цілому при ознайомленні зі згаданими вище бойовими епізодами залишається відчуття деякого «дежавю» — однакові помилки призводять до однакових наслідків (незважаючи на серйозні відмінності в інших «стартових умовах»). Класичне «Завжди надавай супротивникові можливість вести не-

сприятливий для нього наступ і при цьому спокійно віддавай місцевість. Своєчасна контратака знову поверне всі загублені переваги» лише з великими застереженнями може (якщо взагалі може!) бути застосована до танкових військ. У їх випадку віддача території під натиском противника призводить до таких втрат матеріальної частини, що «несприятливий для супротивника наступ» ризикує перетворитися на «дуже сприятливий».

До речі, однією з причин великих поразок (і дуже значних втрат навіть у переможних боях і операціях) РСЧА є незбалансованість радянських механізованих з'єднань та об'єднань. Вони були перенасичені танками, але відчували гострий брак бронетранспортерів і допоміжних броньованих машин, а також самохідної артилерії, здатної вести вогонь із закритих вогневих позицій і — крім початкового періоду війни — середніх і важких бронеавтомобілів. Аматори, які підраховують бойову міць армії за кількістю танків/гармат/літаків тощо (а такі зустрічаються не тільки серед тих, хто захоплюється військовою історією, а й у колі фахівців — особливо з розробки й виробництва озброєнь) фактично нехтують саме теми уроками Другої Світової, які залишаються найбільш актуальними і досі.

У танкових боях (де співвідношення втрат може досягати 1:10 і більше) ясніше всього також виявляється, що воюють, насамперед, умінням, потім — організацією (питання, скільки танків повинно бути в танковому батальйоні — 39, 44 або 58, більш важливе, ніж питання, будуть це танки Т-64, Т-72 або «Леопард-2»), лише потім — якістю, і останньою чергою — кількістю матеріальної частини. І якщо кращі вишкіл та організація можуть повністю компенсувати кількісну, а частково — навіть якісну перевагу противника, то переважаюча кількість техніки сама по собі призводить лише до майже пропорційного зростання втрат (при непропорційно малій зміні інших результатів бою або битви).

Зрозуміло, ці твердження не можуть претендувати на новизну. Однак, як часто буває з «прописними» істинами, те, із чим «теоретично згодні» всі, часто ігнорується в плані практичних заходів. А бажано, щоб Збройні Сили України, які ще тільки формують національну військову традицію (саме так, бо 17 років для цього — термін дуже невеликий), уникли тих помилок, на яких «обпеклася» (але так і не виправила їх аж до 1991 р.) військова машина СРСР.

Сергій ГОНЧАРОВ

СЛОВО, ЩО ВЕДЕ ЗА СОБОЮ ПОЛКИ

Військове красномовство є одним з найдавніших відгалужень риторики, яке наділено сильним патріотичним зарядом

Марк Туллій Ціцерон (106–43 рр. до н.е.) — видатний римський політичний діяч, філософ, мислитель і один з найвеличніших ораторів світу якось сказав: «Є два мистецтва, які можуть піднести людину на найвищий щабель пошани: одне — це мистецтво умілого полководця, друге — це мистецтво доброго оратора».

Нині полководцем виявити себе важче, але командир будь-якого військового підрозділу має уміти словом переконати своїх підлеглих, інакше його службова кар'єра приречена на невдачу. Багато конфліктів у військовому середовищі, які нерідко закінчуються великою бідою, починаються з невміння офіцера-командира спілкуватися зі своїми підлеглими. Прикро й боляче у XXI столітті жити у стихії мовного безкультур'я у військовому середовищі: спостерігати й чути тяжкоустих офіцерів високих посадових рівнів, уболівати душею за мовні покручі деяких військовиків-вихователів, бути свідком окремих рецидивів «антириторики» офіцерів середньої ланки, які не можуть ефективно, адекватно до ситуації спілкуватися зі своїми підлеглими, тобто діяти словом, переконувати.

Умінню переконуючої комунікації якраз і навчає давня і сучасна на-

ука і мистецтво — риторика. Одне з її відгалужень, військове красномовство, є одним з найдавніших. Воно розвивалося в усі часи та в усіх народів, зокрема й в Україні у період відстоювання нею своїх національно-політичних інтересів, боротьби з численними ворогами.

Первісний досвід ораторської культури українців, зокрема її військового красномовства, знайшов відображення у міфах, надто тих, які відкриває нам знаменита «Велесова книга». Риторика твору свідчить про те, що наші пращури у першу чергу історичну пам'ять плекали, бо розуміли, що без пам'яті немає майбутнього. У ній вбачали потужну змістовну сутність: така пам'ять мусить налаштувати на перемогу, вона виховує переможців. Духовні вожді русичів дуже глибоко, майже на філософському рівні, розуміли необхідність збереження історичної пам'яті.

Потрібно «говорити із солдатами їхньою мовою, мислити своєю головою, діяти відповідно до обставин, майстерно маневруючи»

Пам'ятне військове красномовство князів Київської Русі, котрі завжди попереджали ворогів про те, що йдуть на них війною: «Йду на ви!».

За кілька віків до появи книги О. Суворова «Наука перемогати» (1801), у якій відомий полководець виклав основи «Словесного повчання солдатам», наголошуючи, що потрібно «говорити із солдатами їхньою мовою, мислити своєю головою, діяти відповідно до обставин, майстерно маневруючи», автор найвидатнішої пам'ятки Київської Русі «Слово о полку Ігоревім» (1187) подав зразки військового красномовства, які побутували у практиці руських князів-полководців:

«Хочу бо сказав, — списа приломити кінець поля Половецького з вами, русичі. Хочу голову свою положить або напитися шоломом з Дону!»

Це звернення князя Ігоря до своїх дружинників на початку походу. Пізніше не раз він ще словом своїм переконає і зуміє повернути тисячі відступаючих воїнів назад, на допомогу своєму братові Всеволодові, що знемагав, оточений половцями: *«Браття і дружино! Лучче ж бо потятим бути, Аніж полоненим бути...»*

З найдавніших часів командир шанувався своїми підлеглими, як батько. Не випадково у війську з далеких років побутує вислів «отець-командир», «тато». До його думки, дослухалися, йому наслідували, у нього вчилися й військово-му мистецтву, і повазі до своїх підлеглих. У «Повчанні» Володимира Мономаха своїм дітям є така формула: «Князь (а він був і полководцем) повинен жити одним життям з дружинниками». І він був їхнім учителем і захисником, прищеплював високі моральні цінності.

Традиції, як бачимо, багаті глибинним змістом і мають бути продовжені сучасними офіцерами-військовиками. Своєю здатністю переконувати підлеглих вони покликані формувати у них високі духовно-моральні та інтелектуальні якості, отже, природно, самі ма-

ють володіти цими чеснотами, являючи взірці людини мудрої, творчої, високоосвіченої, морально довершеної.

* * *

Риторика залежить від багатьох факторів, і у першу чергу від культури мови особистості. А починається вона із самоусвідомлення мовної особистості, яка зароджується й розвивається там, де носіям національної літературної мови не байдуже, як вони говорять і пишуть, як сприймається їхня мова у різних оточеннях, у контексті інших мов.

Військова риторична культура має свої особливості, вирізняється лаконізмом, насиченістю прислів'ями та афоризмами, оригінальністю, доцільністю, специфічною стилістикою тощо, і цьому необхідно навчатися.

Часто у військовому середовищі ми стаємо свідками поширеного мовного нігілізму, вираженого у типовій тезі: «Яка різниця, як говориш!» Але насправді люди, які не дбало ставляться до своєї мови, позбавлені й почуття власної гідності. Виховані в атмосфері стереотипів, бездумної масової культури, вони не можуть бути ні творцями ідей, ні яскравими промовцями.

Багаторічна праця у військовому середовищі дає підстави (можливо, з невеличкою похибкою) допустити, що 20% українських військовиків різного рівня говорять літературною українською мовою; 70% — не тільки не переймаються проблемами мови, а й шокують своїм суржилом, до карикатурності звulгаризованим мовленням; 10% — розмовляють російською. Цей прошарок на загал не вирізняється високою культурою і етикою мовного спілкування ні українською, ні російською мовами.

Замислимося, чому багато наших громадян, проживши в Україні 30–50 років, не оволоділи українською мовою? Адже загальновідомо, що студенти за п'ять років вивчають будь-яку, навіть китайську мову. А тут мову, яка тебе повсякденно оточує, яку чуєш щодня —

Про це свідчить по-афористичному змістовний уривок з книги:

«Поучившись старому, зануримо душі наші в нього, бо є те наше, як се вже найшло на коло нам».

Тексти «Велесової книги» наділені сильним патріотичним зарядом. Виховання любові до своєї землі, прагнення захистити її від зазіхань войовничих чужинців, прославлення тих, хто не пошкодував життя заради волі своєї Батьківщини, постійні заклики бути мужніми, все це — провідні мотиви пам'ятки; їх значущість та особлива енергетика виявились у створенні «сильнодіючих» виражальних прийомів: *«І де пролита кров наша, Там є земля наша. І се вороги знають. І се вони стараються. І се старання марне».*

Кожне слово тут дихає рідною землею, безмежною любов'ю до неї. І це може служити моделлю військової ораторської культури.

Яскраве українське військове красномовство представлене в ораторській спадщині часів Запорізької Січі, у документах, матеріалах, спогадах діячів періоду Великої Вітчизняної війни, коли хід військових подій часом залежав від сили переконуючого слова командира.

Історично доказано, що українцям не властива брутальна лайка. Ще у XVII ст. чужинці писали: «У цього народу тільки чотири лайливі слова — свиня, собака, дідько, чорт».

не можуть? Ні, не хочуть! А в умовах військового середовища впливає на підлеглих, на вихованців.

Що можна сказати з цього приводу?

Загалом кращих чи гірших мов немає. Усі вони неповторні й специфічні. Немає серед них «провінційних», «хуторянських», «сільських» та «міських». Є мова народу, мова держави, яку треба поважати і захищати. Хай для одних вона рідна, материнська, перша мова, якою почали спілкуватися зі світом, а для інших — мова, яку вивчили, якою здобули освіту, набули професіоналізації, яка стимулювала процес входження у суспільство, через яку найкраще можна зрозуміти культуру й народ, серед якого живеш, служиш чи працюєш.

У приватному спілкуванні людина може говорити так, як їй дозволяє її освіта, культура й виховання, у тому числі й будь-якою мовою. На робочому ж місці кожен громадянин держави, а тим паче державний службовець, до яких належать офіцери й службовці Збройних Сил України, має користуватися державною мовою, бо він — представник цієї держави, її часточка.

Такою є практика державної мовної політики усіх країн світу: там немає громадян, які б не знали і не хотіли знати офіційної мови своєї держави, бо держава їм цього не дозволяє. Знати і користуватися на службовому місці державною мовою — це не вибір, а обов'язок громадянина. І для усвідомлення громадянами цього обов'язку потрібен комплекс заходів. Один з найважливіших — забезпечення поваги до посади. Якщо кожний державний службовець, військовик чи працівник Збройних Сил України дорожитиме своєю посадою, буде поважати її більше, ніж себе, він ніколи не зневажатиме норм поведінки державного службовця. Кожна людина, яка мріє про державну кар'єру, у тому числі військову, мусить усвідомити, що без знання державної мови неможли-

во обійняти високої посади. Так цю проблему розв'язує весь цивілізований світ, усі демократично розвинені країни.

Прикладів можна би навести безліч. Одна із найвідоміших сучасних українських риториків і лінгвістів академік Любов Мацько зазначає, що формування мовної культури, тобто усного та писемного мовлення, навичок і поведінки мовного спілкування, відбувається поступово й неухильно, якщо людина свідомо ставиться до вдосконалення своєї мовної особистості й прагне досягти високої мовної культури.

Втім, існує ще одна, пов'язана з мовленнєвою культурою проблема. Вона є набагато серйознішою, бо, як стверджують вчені-риторики та лінгвісти, — це хвороба. Цією хворобою, на жаль, пронизані усі прошарки нашого війська: це ненормативна лексика — лайки і нецензурщина — справжня загроза нашій мові та культурі. У деяких представників влади нецензурна лайка стала вжитковою, втім мова державного службовця, зокрема офіцера-військового, має бути іміджевою. Про свій імідж високі посадовці повинні дбати постійно. Адже їхнє мовлення — це візитна картка, завдяки якій виявляється освіченість, інтелект, вихованість, гідність, повага до інших. Мова кримінального світу не тільки розхитує, але й руйнує еталон будь-якої літературної мови. «Мат — це великий гріх від Бога і великий сором від людей», — слушно стверджує вчений-ритор Л. Мацько. Історично доказано, що українцям не властиві страшні матюки. Ще у XVII ст. чужинці, що подорожували Україною, писали: «У цього народу тільки чотири лайливі слова — свиня, собака, дідько, чорт». А визначний російський письменник Максим Горький у своєму оповіданні «Ярмарок у Гонтві», даючи стислі влучні характеристики різних народів, про українців писав так: «Усе робиться повільно, але

грунтовно, вдумливо. Ядреної і крутої лайки росіян, від якої дух у грудях спирає й очі на лоба лізуть, не чути — її замінює влучний гумор, що щедро прикрашає балачку. Не чути російського «тикання».

Вчені доводять, що лайки, нецензурні слова пішли від назв демонів, сатанинської сили. У змісті кожного такого слова спостерігається руйнація. Вони забруднюють негативною енергією навколишнє середовище. Ті, хто вживає брудні слова, швидше старіють (десь на 13–15 років — це вже доведено психотехніками, біологами), частіше хворіють, на їхніх рідних, близьких сиплються негаразди. Лайливі слова (матюки) несуть лихо. Сучасні лихослови накликають біду на себе та інших. Погані слова можуть зламати нервову систему людини й її організм у цілому. Образливі, лайливі слова, виявляється, збільшують в організмі об'єм газу імперилу, який роз'їдає наші судини, як ржа.

Мова — це інтелектуальний портрет людини. Не забуваймо про це! І якщо зовнішній портрет можна змінити за допомогою одягу, макіяжу, то з мовним — набагато складніше.

Давно доведено, що освічена людина найбільше, після проблеми збереження здоров'я, піклується про те, як навчитися краще і легше думати, точно і правильно висловлювати думки, ефективно спілкуватися, розуміти співрозмовників, активно впливати на слухачів, упевнено виступати публічно, коректно дискутувати, переконливо спростовувати — тобто володіти словом, яке лягло в основу спеціальної науки — красномовства.

Майстри слова — це ті люди, які досконало володіють секретами ораторського мистецтва, завжди шанувалися, мали вплив у суспільстві, легше досягали своєї мети, ніж «тяжковусти».

Ораторські вміння й навички знадобляться у численних випадках життя, а в управлінській сфері, й у першу чергу військово-управлінській, просто необхідні, бо, за відомим висловом, —

*«Словом — убити можна,
Словом — можна спасти,
Словом — можна за собою
й полки повести».*

Клавдія ПАНАСЮК, кандидат філологічних наук, доцент Львівського інституту Сухопутних військ

Голова правління ДАК «Хліб України», меценат

ІВАН РІШНЯК:

**«Це велике щастя —
бути причетним
до відродження
національних святинь України»**

Восени минає п'ять років з дня офіційної реєстрації Міністерством юстиції України Фонду імені Петра Калнишевського. Саме реєстрації, бо діяльність свою він розпочав значно раніше. Його очолює голова правління ДАК «Хліб України» Іван Рішняк, посол Всесвітньої Федерації миру в Україні. Він як патріот-державник, земляк Калнишевського дуже багато зробив для популяризації і вшанування пам'яті останнього кошового отамана Січі Запорозької. Саме завдяки Івану Рішняку в місті Ромен, де народився Петро Калнишевський, у 1991 році поставлено пам'ятний знак, присвячений кошовому, а в його рідному селі Пустовійтівка — монументальний пам'ятник славетному отаману.

Іван Миколайович — меценат за вдачею. Робити добро — справжня радість для нього. Його життєве кредо — якщо ми не допоможемо один одному, нам не допоможе ніхто. Тож цілком заслужено він удостоєний звання «Почесний громадянин міста». Академік Української академії наук, кандидат економічних наук Іван Рішняк — один з найкращих фахівців у своїй галузі, талановитий господарник.

Плани у Івана Рішняка масштабні й перспективні, а кінцева мета їх — підвищення загального рівня життя в Україні, забезпечення добробуту людей, бо ж соромно жити бідно на такій землі. Та, дбаючи про хліб насущний, треба дбати і про хліб духовний — це як два крила у вічному польоті. Лише вони забезпечують гармонійне поєднання духовного й матеріального і в житті кожного з нас, і в історії людства. Саме цим принципом керується Іван Рішняк, саме в цьому секрет його внутрішньої гармонії. Саме такі люди відродять Україну. Зрештою, про це краще розповість сам Іван Миколайович.

— Системна робота Фонду, піднесення патріотизму та формування почуття любові й гідності у громадян України на кращих зразках діяльності видатних постатей українських державників позначилися низкою конкретних справ.

Одним із напрямів роботи з популяризації славних сторінок української історії, як і ролі видатних державних діячів, стало створення циклу теле- та радіопередач на місцевому і центральному телебаченні, а також підготовка матеріалів для друкованих ЗМІ, у тому числі іноземних. Знято історико-документальний фільм «Повернення Петра Калнишевського» (автор сценарію — прозаїк, історик, лауреат літературних та журналістських премій Данило Кулиняк).

Фонд долучився до розробки туристичних маршрутів та організації екскурсій місцями козацької слави, на малій батьківщині Петра Калнишевського, а також до роботи пошукових експедицій.

Спільно з творчим об'єднанням українських письменників «Варта» та одноименним військовим видавництвом Міністерства оборони здійснюється наповнення бібліотеки для Збройних Сил України книгами «Козак в рясі», «Лицар дикого поля» (Д. Кулиняк), «Республіка козаків» (Г. Нудьга) та «Історія Смілого» (Ф. Сахно).

На Соловках, біля камери, в якій утримувався Петро Калниш, встановлено бронзове погруддя останнього кошового отамана (2004 р.), а у Соловецький музей-заповідник я передав подарунки з батьківщини та вузлик землі з села Пустовійтівка, взятої із місця, де стояла хата Калнишевських.

Сумський клуб Петра Калнишевського, заснований Фондом, об'єднав мистецько-інтелектуальну елі-

ту краю, яка працює на популяризацію знань про долю, державницьку діяльність та лицарство останнього кошового отамана Запорозької Січі, залучаючи до вшанування його пам'яті широкі кола громадськості.

Фондом ініційовано, розроблено і подано на затвердження розпорядження Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо вшанування пам'яті Петра Калнишевського». Починаючи з 1991 року, у день Петра і Павла Фонд проводить свято козацької слави «Калнишева рада» в селі Пустовійтівка. Віднедавна за спеціальним Розпорядженням Президента України Віктора Ющенка воно здобуло на батьківщині Калнишевського статус Всеукраїнського.

Петро Калнишевський за власні кошти зводив школи, будував храми та лікарні. Згідно з цією традицією у його рідному селі в 1773 році був збудований один із шедеврів української архітектури — Свято-Троїцька церква, від якої до початку третього тисячоліття залишався лише її нижній ярус. У 2001 році тут був закладений меморіальний камінь як зобов'язання відбудувати цю перлину сакральної архітектури. Турботою Фонду та за підтримки Президента України Віктора Ющенка святиня знову постала на своєму давньому місці.

Виконуючи високу місію з повернення українському народу його славної історії та відродження пам'яті про лицарів духу і звитяги, що перебували в епіцентрі її творення, від імені Фонду хочу висловити подяку всім, хто долучився своїми благодійними до цієї добродійної справи і побажати їм усіляких гараздів за їхній щиросердний вклад.

«ДУЛАГИ», «ШТАЛАГИ», «ОФЛАГИ»...

У роки Другої світової війни на території України нацистами було розгорнуто 808 таборів смерті для полонених

Небачено жорстокий характер цієї всесвітньої бійні визначався діями її зачинщиків — німецьких фашистів, японських мілітаристів та їхніх союзників. Вони, зокрема, керувалися взятою на озброєння теорією тотальної війни, суть якої один із її розробників німецький генерал Франке ще в 1936 році характеризував як таку, що «має первісні риси безпощадної боротьби всіх проти всіх...Така війна не знає пощади до ворожих народів». А до них фашистські теоретики відносили всі так звані неарійські етноси, які підлягають винищенню. Уцілілі рештки повинні були забути про своє походження та національне єство і служити рабами арійських панів — німців та їхніх союзників.

Розпочавши таку тотальну агресію відповідно до її доктрини, фашисти відразу ж почали планомірне винищення людності в завойованих землях. З цією метою використовувалася і полон. Мільйони військовополонених, потрапивши в німецько-румуно-угорську фашистську неволю, пройшли важкий шлях тортур, голоду, принижень. Для більшості — наглої смерті.

Політичні і військові керівники країн-агресорів зламали під час Другої світової війни традиційну уяву про полон, пов'язані з нею поняття військової честі, грубо порушували відповідні міжнародні угоди, зокрема Гаазької конференції 1899 і 1907 та Женевські договори 1864, 1906 і 1929 років. Усупереч положенням цих міжнародних документів про те, що військовий полон є лише тимчасовим затриманням і не може мати характеру помсти чи покарання, фашисти та їх поплічники перетворили полон у продовження війни. Як наслідок, було створено безпрецедентну за жорстокістю і цинізмом технологію масового знищення, примусової виснажливої праці, фізичного і морально-психологічного насильства щодо як полонених військовослужбовців, так і насильно захоплених осіб окупованих країн. Більша частина з них загинула від рук фашистських окупантів. Абсолютна ж більшість німців, австрійців, угорців, італійців та інших полонених повернулася з радянського, американського, британського полону після війни додому. Бо Об'єднані нації, у тому числі США, Велика Британія, СРСР — всього 26 країн, підписали 1 січня 1942 року у Вашингтоні Декларацію про спільну боротьбу проти новоявлених претендентів на світове панування — диктаторських режимів, а не проти народів їхніх країн; зокрема, керувалися тезою, що гітлери приходять і уходять, а німецький народ залишається.

Не можуть служити виправданням фашистських злодіянь посилення на те, що СРСР не взяв участі у Женевській конвенції 1929 року про режим військовополонених. Адже Радянський Союз приєднався до Гаазької конвенції 1907 року про закони і звичаї сухопутної війни, в якій регламентувалося гуманне ставлення до військовополонених. Вона була покладена в основу

конвенції 1929 року, а також відповідних приписів Червоного Хреста. А уряди США, Великої Британії, Франції, багатьох інших країн, у тому числі Чехословаччини і Польщі, у складі яких перед війною перебувала частина українських земель, схвалили ці документи.

Розпочавши ще в 1939 році агресію в українські землі, фашисти безпрецедентно жорстоко розправлялись із захопленими вояками, які захищали рідну землю. Так, озвірілі угорські варвари, які з благословення Гітлера розпочали в березні 1939 року війну проти Карпатської України, по-звірячому вбили більшість полонених її захисників — воїнів Карпатської Січі, в тому числі й учнів гімназії та студентів Хуста. Січовиків, які, рятуючись від знавсіного ворога, переходили кордон Румунії, тамтешні власті передавали назад угорцям. Ті ж негайно розстрілювали нещасних, а тіла кидали в Тису, води якої були червоними від крові жертв фашистського режиму Горті. Уцілих полонених, як і всіх борців з угорським окупаційним режимом, фашисти катували в 16-ти створених концтаборах, тюрмах та інших місцях ув'язнення.

Напавши на СРСР, у складі якого тоді перебували українські землі, Гітлер у наказі від 2 липня 1941 року підкреслював: «Будь-яка людяність по відношенню до військовополонених суворо переслідується».

Лише за два роки окупації міста Славута за участю німецьких лікарів Борбе, Штурма було знищено 150 тисяч поранених і хворих полонених офіцерів та бійців Червоної армії.

Чимало категорій військовополонених фашисти умуштровували відразу після припинення ними опору, зокрема поранених, важкохворих, інвалідів, політпрацівників, євреїв, втікачів з концтаборів, партизанів, підпільників. У багатьох випадках фашистське командування віддавало злочинні накази «полонених не брати». Саме так діяли командири 3-ї та 18-ї танкових дивізій Модель і Герінг. Розстріли, масові езекуції полонених проводились за наказами військового оперативного командування, окупаційних властей, а часто і без наказів та офіційних рішень — за вказівками військовослужбовців діючих військ, за розсудом, а точніше, в результаті злочинного свавілля будь-якого окупанта — офіцера, солдата або чиновника місцевої фашистської адміністрації.

Тих полонених, яких не вбили відразу, окупанти нерідко використовували як «живий щит», що прикривав наступаючі війська агресорів. Інших роздягали до спіднього, а їхнє обмундирування і взуття використовували для «потреб німе-

цької армії». Окупанти залучали військовополонених до розчищення мінних полів та інших небезпечних для життя робіт. Бранців не тільки не забезпечували, як цього вимагала ст.7 Гаазької конвенції, харчуванням, одягом і приміщенням нарівні зі своїми військами, а годували падаллю, трупами коней, худоби, часто ж і зовсім залишали без їжі та води, тримали просто неба, під дощем і снігом. За найменший непослух розстрілювали на місці, глумилися навіть над тілами загиблих.

В Україні була створена мережа великих таборів смерті для військовополонених. Вони масово умуштровувались прямими фізичними діями або створенням нелюдських умов існування у дулагах (пересильні табори), шталагах (для полонених рядового і сержантського складу), офлагах (офіцерські табори), в так званих «лазаретах». Десятки тисяч гинули при транспортуванні до цих таборів, в ув'язненні у численних тюрмах та інших місцях позбавлення волі. Масове знищення людей, у тому числі військо-

Харківська трагедія.
Групу полонених червоноармійців ведуть на розстріл. Травень, 1942 р.

Полонених, яких не вбили відразу, окупанти нерідко використовували як «живий щит», що прикривав наступаючі війська агресорів.

вополонених, здійснювалося окупантами в створених в Україні 808 таборах та тюрмах, смертність у яких досягала 85 відсотків.

Найбільшими серед них були Дарницький і Сирецький у Києві, «Цитадель» у Львові, табори в Умані, Полтаві, Мелітополі, Донецьку, Дніпропетровську та інших містах. Тільки у «Цитаделі» загинули від голоду і хвороб майже 140 тисяч людей, у Хорольських таборах — більше 57 тисяч. У Кременчуці гітлерівці умертвили голодом, тортурами, через навмисне зараження інфекційними хворобами 40 тисяч солдатів та офіцерів, у Володимир-Волинському — 25 тисяч (лише за зиму 1941–1942 років 7–8 тисяч). В Артемівську, в створеному фашистами в листопаді 1941 року таборі змучені страшним голодом полонені поїли всю траву. Щоб позбавити їх навіть цієї «поживи», гітлерівці огорожили табір подвійною огорожею з колючого дроту. В Умані на невеликій ділянці у страшенній тісноті й антисанітарії було зосереджено понад 70 тисяч полонених. Більшість з них не одержували навіть ріденької юшки. В таборі у Рава-Руській щоденний раціон для полонених складався з мерзлої картоплі. Таке «харчування», виснажлива праця, неопалювані бараки, нелюдські покарання, зокрема у вигляді прив'язування до колючого дроту при сильних морозах, призвели до загибелі майже всіх радянських військовополонених.

У «гросс-лазареті» в м. Славута Кам'янець-Подільської області лікарі поширювали тиф, туберкульоз, дизентерію. Німецька охорона іноді вбивала нещасних задля розваги. Протягом двох років окупації міста Славута за участю німецьких лікарів Борбе, Штурма та інших медпрацівників там було знищено 150 тисяч поранених і хво-

рих полонених офіцерів та бійців Червоної армії.

Начальник управління у справах військовополонених при ставці верховного головного командувача генерал фон Гревенітц віддав наказ — військовополонених убивати, використовуючи медперсонал.

У концтаборі на території Троїцької сільради Міловського району на Луганщині колгоспникам ка-

тегорично заборонялося будь-чим допомагати військовополоненим. Незважаючи на це, ризикуючи життям, селяни все ж передавали знесиленим бранцям харчі, одяг і взуття. За розпорядженням коменданта табору Паша ослаблених від голоду і побоїв, тяжкої фізичної праці військовополонених убивали і навіть закопували в завчасно викопаних ямах живими. 400 поранених було розстріляно і 300 спалено живцем в одному із корпусів шпиталю в Харкові у березні 1943 року.

У Маріуполі в приміщеннях учбового комбінату заводу імені Ілліча знаходився табір для військовополонених, серед яких було багато поранених та хворих. Знаючи про співчутливе ставлення населення до військовополонених, гітлерівці організували так званий комітет допомоги, куди люди зносили гроші, які потім привласнювало німецьке командування і поліція. Зго-

дом, у лютому 1943 року, хворі і поранені військовополонені в одній білизні були вивезені 18 товарними вагонами в Старокрисийський тупик і там замерзли. На вагонах були намальовані череп і кістки з написом «Не підходьте, заразне!». Засобом знищення було використання в'язнів на найтяжчих, часто смертельно небезпечних роботах. У таборі на станції Амвросіївка Сталінської області військовополонених, у яких були обморожені руки та ноги, виганяли на будівництво залізниці. Багато загинуло в так званих тральних ротах — командах по розмінуванню місцевості.

За даними командуючого фашистськими тиловими військами, в Україні щодня гинуло в середньому 2,5 тисячі людей. Усього протягом 1941–1945 років у фашистський полон, за останніми підрахунками, потрапило близько 6 мільйонів 300 тисяч радянських військовослужбовців. З них загинуло понад 4 мільйону 700 тисяч, зокрема понад два мільйони — у концтаборах і тюрмах, що були розміщені окупантами в Україні.

Німецько-румунсько-угорська фашистська агресія та окупаційний режим в Україні були втіленням доктрини тотальної війни злочинною системою дій і структур, які здійснювали комплекс антигуманних військово-терористичних, соціально-побутових, економічних, медичних, ідеологічних та інших заходів, спрямованих на тотальне знищення всього українського народу, інших людей, зарахованих агресорами до неарійців, у тому числі військовополонених. Вбивства захоплених вояків в оперативних районах, зокрема як живого прикриття атакуючих фашистських військ, винищення бранців у концтаборах та тюрмах, садистські медичні експерименти, злочини по відношенню до поранених і хворих полонених та інвалідів війни призвели до загибелі абсолютної більшості тих, хто потрапив у фашистський полон.

Володимир ШЕВЧЕНКО,
доктор історичних наук

ПРОМИСЛОВО-ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО МИСЛИВПРОМПОСТАЧ

Усі моделі
мисливської зброї
Іжевського
механічного
заводу

Кращі у світі луки,
арбалети для
полювання, спорту
та відпочинку

Гуртова та
роздрібна торгівля
товарами
виробників США,
Німеччини,
Фінляндії, Італії,
Чехії, Білорусі

Азербайджанські
ножі ручної роботи

04073, Київ-73
пр. Московський, 20
тел.: (044) 464-49-69
419-78-78
e-mail: ohotsnab@ln.ua

Анатолій ЧАЙКОВСЬКИЙ:

«Головне завдання народних месників полягало не в знищенні живої сили противника, а в порушенні роботи його комунікацій, сіянні почуття невпевненості й страху»

22 вересня — День партизанської слави

Попри розмаїття існуючих сьогодні думок та позицій щодо підпільно-партизанського руху в Україні, в одному опоненти одностайні: на меті тих, хто зі зброєю в руках боровся з нацистами, був захист України, її історії, генофонду, врешті-решт — майбутнього. І велику повагу викликає той народ, чиї нескорені сини й дочки ціною власного життя відстоювали право на життя, право на існування своєї нації... Підпільно-партизанський рух в Україні у часи Великої Вітчизняної війни — одна з тем багаторічних ґрунтовних досліджень нашого співрозмовника — доктора історичних наук, професора, проректора Академії управління МВС Анатолія Чайковського.

— Свято «День партизанської слави» — чи не запізно воно з'явилося в Україні?

— Кожен народ має ті свята, на які заслуговує. Що ж до «Дня партизанської слави», то на моє переконання, він має бути вже тому, що це пам'ять про тих, хто добровільно, без примусу, за власним сумлінням боровся і перемігав. Кількість полеглих у тій запеклій боротьбі рахується десятками тисяч. Багатьом партизанам і підпільникам, які пройшли довгими дорогами війни, на щастя, вдалося уціліти. Тому пам'ять про тих і інших, у вигляді свята і не лише, має навіки залишитися в історії нашого народу.

Щодо питання, чи не запізно воно було проголошене — краще піз-

ніше, ніж ніколи. Як сказав поет, велике бачиться на відстані, і добре, що хоч через 60 років після війни свято партизанів і підпільників стало фактом.

— Анатолію Степановичу, яке, на Вашу думку, значення для ходу війни мали дії партизанських загонів та з'єднань у роки Великої Вітчизняної?

— Сьогодні з'явилося безліч інсинуацій навколо ролі і місця радянських партизанів у боротьбі з гітлерівцями та їх сателітами. Прикро, що роблять це «вчені», які ще вчора писали протилежне.

Якщо без облуд говорити про історичні реалії, то вони такі: у ході підготовки й організації на окупо-

ваній території партизанської і підпільної боротьби було допущено чимало помилок. Це стало чи не головною причиною того, що партизанський рух, особливо у 1941 — першій половині 1942 років не набув очікуваного розмаху. Але варто згадати й про інше, зокрема — вимушене визнання ворога. Вже 16 вересня 1941 р. начальник штабу верховного головнокомандування вермахту фельдмаршал Кейтель видав наказ «Про придушення комуністичного партизанського руху». У ньому зазначалося: «З початком війни проти Радянської Росії скрізь на окупованих Німеччиною територіях спалахнув комуністичний повстанський рух... Уживані досі заходи... виявилися недостатніми. Фюрер звелів усюди в найсуворіший спосіб негайно придушити цей рух».

Різних приписів, щоб покінчити з «ганебним у їх тилу явищем», гітлерівці у роки війни пустили в обіг так багато, що їх навіть складно порахувати. Назвемо лише деякі: спеціальний додаток до директиви головнокомандування вермахту № 33 від 23.07.1941 р.; «Інструкція з боротьби проти партизанів» (25.10.1941 р.) головнокомандувача сухопутних військ фельдмаршала Браухіча; циркуляр «Щодо «втихомирення в Україні» (28.06.1942 р.) командувача групи армій «Південь»; «Основні вказівки для посилення боротьби з партизанським рухом на Сході» (18.08.1942 р.) Гітлера; «Настанови з боротьби проти банд на Сході» (11.11.1942 р.) Кейтеля; директива головнокоманду «Щодо

боротьби проти партизанів» (27.04.1943 р.); вересневий циркуляр 1943 р. «Про використання авіації у боротьбі з бандами» Геринга; розпорядження головнокомандувачу вермахту «Бойові дії проти партизанів» (06.05.1944 р.) та безліч інших.

Гітлерівські генерали, які у повоєнні роки не полінувалися написати мемуари, однією з головних причин поразок на Східному фронті назвали спротив радянських партизанів, зокрема в Україні. «Збитки, завдані німецькій армії партизанами, — наголошували англійські історики Ч. О. Діксон і О. Гельбрунн у праці «Комуністичні партизанські дії», — неможливо визначити лише кількістю вбитих та поранених, знищених гармат і складів. Потрібно також врахувати втрату ворожою армією боєздатності й ударної сили. Головне ж полягало у тому, що погіршився моральний стан солдатів, які воювали в країні, де кожен міг виявитися партизаном...».

Про запеклість бойових сутичок в Україні свідчать втрати сторін: радянські партизани і підпільники — понад 100 тисяч осіб, гітлерівці, їх союзники, а також різні колаборанти — понад 400 тисяч. Однак головне завдання народних месників полягало не в знищенні живої сили противника, а в порушенні роботи його комунікацій, сіянні невпевненості й страху. Протягом 1941–1944 рр. партизани лише на дорогах здійснили більше 5 тис. великих операцій і безліч дрібних диверсій. Рух поїздів на залізницях сумарно було припинено майже на 2 тис. діб. Додати сюди майже 5 тис. підірваних потягів, і можна усвідомити загальний стан справ у тилу окупантів на українських землях. Лише у 1943 р. наці-фашисти змушені були тримати в Україні 400-тисячну армію військ вермахту, СС, поліції тощо. З них 182 тис. чоловік брали участь у каральних акціях, близько 100 тис. — в охороні шляхів сполучення, понад 140 тис. перебували у гарнізонах.

— Існування партизанських країв і зон — це специфіка тільки Великої Вітчизняної війни?

— У кожній війні можна знайти приклади, коли та чи інша частина окупованої території знаходилася під контролем сил противника. Не стала винятком і Велика Вітчизня-

на війна. Партизанські краї і зони були унікальним явищем. По-перше, за територією це були цілі райони, насамперед лісові.

По-друге, тут повноцінно функціонували органи радянської влади, які взяли на себе головне завдання — захист, за участі партизанських сил, мирного населення від посягань фашистів, організацію і посилення спротиву ворогу.

По-третє, окупанти не раз намагалися приборкати непокірних, але із цього мало що виходило, тому не зрідка вони змушені були ми-

Окрім чотирьох Українських фронтів, Україну визволяв і п'ятий — Партизанський, в якому збройну боротьбу з ворогом вели 518 тис. партизанів та 105 тис. підпільників.

ритися із цим «неприємним для себе фактом».

Партизанські краї і зони мали місце в Україні та Білорусії, менше — на території Російської Федерації, насамперед через наближеність лінії фронту, насиченість прифронтових районів регулярними військами та каральними органами ворога, що серйозно впливало на хід подій.

Наявність же країв і зон свідчила лише про одне: силу й міць народної боротьби у тилу ворога.

— Наскільки насправді дієвою була участь партизанських загонів та з'єднань у визволенні міст і сіл України частинами Червоної Армії?

— Взаємодія партизанських формувань України з частинами Червоної Армії умовно можна поділити на три етапи:

- 1941 р. — перша половина 1942 р. — період оборонних боїв;
- друга половина 1942 р. — 1943 р. — взаємодія в умовах окупації через лінію фронту;
- кінець 1943 р. — 1944 р. — активна участь партизанів і підпільників у визволенні України від загарбників.

Кожному з етапів притаманні свої особливості й характерні риси. Якщо у ході першого партизани в основному вдавалися до диверсій, незрідка вимушено діяли на лінії фронту тощо, то, зміцнившись чисельно й організаційно,

Протягом 1941–1944 рр. партизани здійснили більше 5 000 великих операцій і безліч дрібних диверсій.

вони стали завдавати потужних ударів по ворожих гарнізонах і комунікаціях, здійснювати рейди по ворожих тилах, здійснювати в інтересах діючої армії розвідку і контррозвідку і т. ін.

Найбільш плідна співпраця спостерігалася у ході третього етапу, під час форсування, наприклад, Дніпра і Десни, визволення населених пунктів, вибиття з них окупантів ще до підходу радянських військ. Важко оцінити також у цей час і розвідувальну інформацію, що надходила від партизанів про ворожі оборонні смуги та інші важливі об'єкти. Це особливо проявилось під час звільнення Криму, Києва, Одеси та інших міст України.

Без будь-якого перебільшення можна сказати: окрім чотирьох Українських фронтів, Україну визволяв і п'ятий — Партизанський, в якому збройну боротьбу з ворогом вели 518 тис. партизанів, 105 тис. підпільників та 1 млн 400 тис. громадян України, які надавали всебічну допомогу партизанським формуванням, підпільним організаціям і групам.

— Прокоментуйте, будь ласка, факт участі у партизанській боротьбі дітей, жінок.

— Велика Вітчизняна війна за своїм змістом і спрямованістю була нечувано жорстокою і кривавою. Такою її вбачили, а відтак і зробили все можливе, щоб таке стало реальністю, міжнародний фашизм і його різновид — гітлерівський нацизм. З боку Радянського Союзу війна мала всенародний характер. На фронті, у тилу противника, далеко за межами Батьківщини з ворогом боролись як за військовою присягою, так і за покликанням серця.

Особливе місце у цьому протистоянні посідає партизанська боротьба і, зокрема, участь у ній жінок і дітей. У всіх її формах першим з них належить особливе місце, — починаючи з надання партизанським формуванням матеріально-побутової допомоги і завершуючи безпосередньою участю у бойових діях — як бійців, підричників, розвідників тощо. Неперевершена роль жінок у збереженні здоров'я та лі-

куванні поранених і хворих партизанів. Саме жінки у багатьох випадках були «цементуючою основою» загонів і груп народних месників. Їх внесок у перемогу над ворогом на партизанському фронті заслуговує найщирішої поваги.

Великою була роль жінок і у підпіллі. Тисячі з них віддали своє життя у жорстокому двобої з окупантами. Лише в окупованому Києві їх загинули сотні.

У партизанських формуваннях України воювали більше 30 тис. жінок, 6 тис. учнів шкіл, студентів технікумів і вузів. Зокрема, лише у з'єднанні Сидора Ковпака таких нараховувалося 180 осіб. Були і діти. Зрозуміло, що знаходитись у подібних умовах їх змусили обставини. Цікаво інше — заради спільної мети кожен з них виконував посильні обов'язки. Юні розвідники, мінери, зв'язкові, кухарі, санітари зробили свій внесок у розгром загарбників. Володя Дубинін, Валя Котик, десятки інших героїв-дітей боролися з наці-фашизмом, а у багатьох випадках віддали найдорожче — життя. Наприклад, 14-річний Володя Рибалевський за свій подвиг був удостоєний ордена Бойового Червоного Прапора. Сьогодні йому 80 років. Користуючись нагодою, вітаємо його з ювілеєм.

Шкода, що в сучасній Україні подвиги юних партизанів забуті.

— Після розформування Українського штабу партизанського руху Комісія у справах колишніх партизанів Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років при Верховній Раді України стала єдиним державним органом, уповноваженим на державному рівні вирішувати всі питання стосовно діяльності підпілля та партизанської боротьби в роки війни, обліку підпільних і партизанських формувань та документування партизанів і підпільників. Нещодавно вона відзначила 60-річчя своєї діяльності. На Вашу думку, в чому полягає її значення сьогодні?

— Свого часу рішення про створення Комісії у справах колишніх

партизанів Великої Вітчизняної війни було виваженим, більш того, для колишніх народних месників сьогодні воно стало доленосним. Так трапилось, що у наших непростих реаліях лише Комісія має юридичну можливість відстоювати і захищати їх права.

Комісія у справах колишніх партизанів як державний орган наділена державницькими функціями при вирішенні питань стосовно підпільно-партизанського руху в Україні та визнання громадян учасниками підпілля і партизанської боротьби та видачі їм відповідних документів. На підставі цих документів державні органи вирішували питання матеріально-побутового, медичного і житлово-комунального забезпечення добровільних захисників Вітчизни і їх сімей.

Враховуючи, що Комісія на чолі з головою Василем Коньковим, її осередки на місцях ведуть багатовгранну організаційську науково-пошукову і патріотично-виховну роботу, її значення є неперевершеним. До того дня, поки живий хоча б один партизан або підпільник, Комісія має працювати.

— Що має знати сьогоднішня молодь про партизанський рух в Україні?

— Народна мудрість свідчить: «Історія — це не те, що було, а те, як це було записано». Шкода, що сьогодні у багатьох випадках історію «записують» на догоду кон'юнктурним, ідеологічним догмам. Я особисто поділяю думку Михайла Карамзіна. «Історик, — писав він, — має сумувати й радіти разом зі своїм народом. Він не повинен піддаватися пристрасі, перекручувати факти, перебільшувати щастя чи примішувати у своєму викладі нещастя; він мусить бути насамперед правдивим. Але й мусить, певне, все прикрити й усе безславне в історії свого народу передавати зі смутком, а про чесноти й зваги, про розквіт говорити з радістю та ентузіазмом».

На жаль, сьогодні в історичній науці цього не спостерігається. Тому й не дивно, що про поразки, смертельні труднощі й звияти партизанів і підпільників у роки війни сучасна молодь знає мало, а якщо і знає, то викривлено й односторонньо.

Бесіду вів Володимир КОРОТИЧ

УВАГА, ФОТОКОНКУРС!

Центральний друкований орган Міністерства оборони України журнал «Військо України» оголошує Всеукраїнський фотоконкурс «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ — СПРАВА ЗАГАЛЬНА», приурочений 65-й річниці визволення України від фашистських загарбників

I. Мета фотоконкурсу

1. Створення у суспільстві позитивного іміджу Збройних Сил України.
2. Популяризація військової служби.
3. Вшанування учасників визволення України від фашистських загарбників.

II. Учасники фотоконкурсу

Участь у фотоконкурсі може взяти кожний, хто захоплюється фотографією та бажає присвятити свою фотопробу темі фотоконкурсу.

Учасник фотоконкурсу може подати від однієї до п'яти авторських фотографій.

III. Вимоги до робіт учасників фотоконкурсу

Фотографії приймаються у друкованому або електронному вигляді.

Розмір друкованих фотографій — 20х30 см, папір — глянцевий.

Розмір електронних фотографій — 20х30 см при розподільній здатності 300 dpi, формат — *.jpg.

Фотографії надсилаються до **10 жовтня 2008 року** на адресу редакції: 04050 Київ, Мельникова, 81, а/с 72 або через глобальну мережу Internet на електронну адресу: E-mail: viysko2003@ukr.net з поміткою «фотоконкурс».

Разом з конкурсними роботами учасник надсилає лист-заявку, де вказує: прізвище, ім'я та по батькові; дату народження; місце роботи/навчання; домашню адресу та контактні телефони; назви фоторобіт із зазначенням місця і дати зйомки.

Кращі фотороботи будуть презентовані **28 жовтня 2008 року** на фотовиставці, приуроченій 65-й річниці визволення України від фашистських загарбників, а також опубліковані в журналі «Військо України».

За результатами фотоконкурсу переможці отримають дипломи та цінні подарунки.

Подані на фотоконкурс фотографії авторам не повертаються.

ВОНИ ДІЙШЛИ ДО НАС КРІЗЬ МАРЕВО ВІКІВ

Можете не повірити, але двічі на рік на нашій українській землі оживає прадавня історія, і в той чи інший куточок нашої держави стікаються струмочками середньовічні лицарі на турніри, які проводяться в Україні на початку травня та в липні. Причому це — не забаганка якихось диваків, а тренувально-показові виступи клубів історичного фехтування.

Як розповів президент федерації історичного фехтування міста Києва Юрій Захарчук, лише в Києві на сьогодні налічується майже 50 таких клубів. Офіційною мовою такі лицарські турніри називаються «історичною рольовою

грою». Тема цьогорічного фестивалю, який проходив під Києвом та зібрав близько двох тисяч учасників — представників усіх обласних центрів України, а також гостей з Росії та Білорусії, — Адигейські війни 1205 року (епоха

Середньовіччя, початок Столітньої війни).

«ПОВЕРТАЮЧИСЬ У СЕРЕДНІ ВІКИ, Я ВІДПОЧИВАЮ ВІД СУЧАСНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ»

Це військово-формувальне не зареєстроване в жодній державі, і разом з тим вони всюди — вдома... Цього обмундирування та озброєння ви не знайдете на жодній військовій базі, тому що кожен виготовляє його для себе особисто — адже від надійності роботи залежить власне життя... Карт та стратегічних планів цих бойових операцій немає в жодному військово-му архіві — розробляються й викреслюються вони безпосередньо на полі бою й існують лише до завершення битви...

Наша розповідь — про середньовічних лицарів... XXI століття!

Ви лишень уявіть собі: намети окремих країн-таборів, загони лицарів у повних обладунках, королі, священники, монахи, міністрелі, лучники, арбалетчиці... Костюми — як чоловічі, так і жіночі — історично достовірні, при цьому — абсолютно реальні: в них живуть і йдуть на бій. У «цивільне» вдягаються, лише

вирушаючи додому. Умови — максимально наближені до бойових: приготування їжі на вогнищі, дощ, переговори між королями різних держав. Та найголовніше — бій. У повний контакт. І хоча зброя тренувальна, виготовлена вона із суворим дотриманням чітких вимог, повірте — від удару алюмінієвого меча чи сокири вм'ятини на шоломі залишаються якнайсправжнісінькі!

Мабуть, найбільш колоритний вигляд мали шість представників харківського клубу «Шанхай», який займається реконструкцією Золотої орди XIV–XV століття. А ще — група з Миколаєва в костюмах Київської Русі X століття.

А ось — гурт осіб духовних. Папа Римський Інокентій III; Архієпископ Андре Монсер'є; Архієпископ Мормонський; Єпископ Фландрійський; абат Бордюр; французький бойовий єпископ Петер де Естре... Поруч з Інокентієм III — Ангіран Монстреле, архієпископ Провансу. Його справжнє ім'я — Тугув Нуруллах, з Житомирського клубу історичного фехтування «Золота шпора». Нуруллах — студент політехнічного університету. За плечима — дворічний стаж участі в турнірах. На цих іграх обрав духовний сан, тому що за станом здоров'я зараз не може одягнути обладунки.

Як у житті, тут засуджують до страти на колу або у вогнищі інквізиції, приймають віру і потрапляють у рабство. Це — «інсценізація». Справжній тут — бій. І кров на розсіченій щоці. І переломи, коли тебе скидають з фортечної стіни, а декілька десятків закутих у залізо рицарів (середня вага обладунків 50–60 кг!) йдуть на штурм по тобі, як по містку, форсуючи кріпосний рів...

Отже, спробуємо поринути в гущу бою. А відтак перенестися в часі-просторі у Середньовіччя.

Ось ватянка щільно облягає тіло. Ось затягнуто останній ремінь на обладунках. На голові — шолом. Забрало поки що відкрите: воно опускається лише під час бою. Відчуття приблизно таке ж саме, як у важкому скафандрі для глибоководного занурення. Але на глибині вагу скафандра майже не відчуваєш. А тут 50–60 кг металу всією масою притискають тебе до землі. І самою лишень силою духу, лише волею, а не м'язами та сухожиллями ти рухаєш із брязкотом залізо,

яке захистить тебе в шаленій січі, вперед.

Це — окреме життя, яке неспроможні зрозуміти сторонні. Життя тих, кому найбільшим щастям здається вдягнути рицарські обладунки і йти у колоні на штурм ворожої фортеці. Почути брязкіт металу і

І хоча зброя тренувальна, від удару алюмінієвого меча чи сокири вм'ятини на шоломі залишаються якнайсправжнісінькі!

чіткий крок колони піших рицарів, від якого тремтить земля під ногами, а потім, перед ворожими лавами — потужну шумову хвилю від дружних ударів руків'ями мечів у власні щити, гортанні вигуки, які «заводять» і учасників боївки, і численних глядачів, і команду: «Пішли!».

З-під ніг розлітається навсібіч багноюка і втрамбується в землю трава. З-за краєчка щита бачиш крізь щілину шолома холодний і зосереджений погляд ворожого арбалетника. І відчуваєш біля вуха посвист стріли, якого в гарячці бою просто не чуєш крізь метал шолому, під закритим забралом якого піт заливає очі. Шалені удари мечів та сокир по шолому, по панциру, по заковчуженим плечам. Але сильніше за них гупає, немов десятки молотів, кров у скронях. Здається, ще мить — і не витримають судини, і ти впадеш на цьому полі по-справжньому. Але потрібно йти вперед, за будь-яку ціну підкорити ворожу фортецю, найкраще списами, мечами, алебардами, яка сердито плюється хмарами стріл. І, з усіх боків щільно затиснутий закутими в рицарські обладунки тілами, сам перетворюєшся на частину суцільної металевої ріки. Крізь перфорацію шолому бачиш лише кольчугу й частину шолома того, хто попереду, світ сприймаєш переважно на слух. По шолому, по панциру, по кольчугі.

Це все — справжнє. І вже немає сил не те що орудувати мечем, а навіть просто зробити ще один крок. Але треба атакувати, треба йти вперед. І ти останнім зусиллям кидаєш своє тіло на вістря ворожих мечів та списів. І ось вже гнеться метал, розлітаються на

друзки від дужих ударів щити, лопається шкіра ремнів. А люди витримують. Тому що вони — люди: справжні, над якими не мають влади ні час, ні сама історія.

Розумієш, що все це — лише гра. Грандіозна, театралізована, сувора доросла гра. Жорстока, чоловіча, небезпечна, але все ж таки гра. Та настає момент, коли розум відмовляється вірити в це. І разом із шаленим захватом, який переповнює душу, з'являється... страх. Не той, який паралізує, від якого хочеться покинути все і вже всерйоз рятувати своє життя, а інший — злий, азартний, який кидає твоє тіло вперед. Від сильного бокового удару шолом зміщується, і ти, засліплений, напівоглухий, продовжуєш свій нестримний рух вперед. І думаєш: «Господи! Коли ж це закінчиться?!» І при цьому знаєш, що через деякий час знову буде бій, і ти знову одягнеш обладунки і знову підеш в атаку або будеш захищати свою фортецю. А потім, після перемоги чи поразки — яке, врешті-решт, це має значення! — буде дружній і міцний потиск рук, і усміхнені й стомлені обличчя твоїх товаришів по зброї.

А потім — відхід. «Ревізія живих, вбитих і поранених». Коротка мить перепочинку — і таким же чітким кроком колона вирушає до своєї диспозиції. І вже в таборі розумієш, що найбільше щастя — це зняти обладунки. І коли ти звільняєшся від того клятого заліза, відчуваєш таке неймовірне полегшення, що здається: варто лише підстрибнути, відштовхнутися від землі, підняти руки — і ти злетиш у саме це високе небо, яке похмуро супить важкими дощовими хмарами... Так, це — перемога. В першу чергу —

над собою. Втираєш піт — справжній, солоний, їдучий. А поряд хлопця, який під час штурму фортеці рубався поряд з тобою, втирає кров із розсіченої щоки — також справжню.

Звичайно, існують суворі вимоги до зброї, дотримання яких — обов'язкове (за невиконання їх можеш заплатити забороною на участь у боївках протягом одного або декількох сезонів). Коли відбувається «винос» фортеці, майстри стежать за чітким дотриманням усіх правил. Наприклад, згідно з правилами «хітової» системи змагань, щоб формально «вбити» простого воїна, його потрібно «дістати» клин-

Згідно з правилами «хітової» системи змагань, щоб формально «вбити», «завалити» рицаря, по ньому потрібно нанести три удари клинковою зброєю.

ковою зброєю два рази; щоб «завалити» рицаря, по ньому потрібно нанести три удари клинковою зброєю. За «безхітовою» системою вбитим вважається той, хто упав. Поки ж воїн стоїть на ногах — він живий, а значить його можна бити.

Але хто там розбере в гущі бою, якщо звідкись раптом випірне справжня сокира або прилетить стріла з металевим, а не гумовим наконечником? Тому «експертиза» дотримання вимог відбувається вже після бою — візуально, по характерних слідах на шоломах. І коли мова заходить про «географію» або «архів», то не фото і не довідки демонструють рицарі, а свої шоломи, на яких — найсвіжіші дані. Адже в середньому шолома вистає на один-два сезони...

ПОГЛЯД З-ЗА КОРДОНУ...

«Мсьє Жельдере» — сержанта охорони французького короля — мені вдалося «відловити» під час підготовки до чергової битви. Місце постійної й цілком реальної «прописки» — Мінський клуб історичного фехтування «Білий Тур», який веде відлік своєї власної історії-біографії з 1999 року. Справжнє ім'я — Ткачук Олександр. На Україні вперше. До цього лише чув, що на українській землі історичне фехту-

вання надзвичайно популярне. А безпосередньо на цю гру білоруських «французів» запросили гості з Києва.

Як розповів Олександр-Жельдере, взагалі в Мінську клубів історичного фехтування трохи менше, ніж на Україні. Але вони більш серйозно займаються саме реконструкцією (тобто відтворенням побуту та рицарських обладунків) тієї епохи, ніж рольовими іграми, як українські рицарі. Втім, жоден рицарський клуб просто неможливий без фехтування зі щитом, на мечач, бойових сокирах, шестиперах (щось на кшталт маленької булави), алебардах та інших найрізноманітнішій древковій зброї. Крім того, на думку співрозмовника, в Білорусії рицарські бої проходять більш жорстко.

Візитівкою білоруського клубу «Білий Тур» є... відсутність лучників, арбалетників і навіть алебардистів. А відтак — міцний і дружний піхотний стрій, чітко узгоджена робота «клином» (спосіб шиккування бойової одиниці) під час атаки, специфічна техніка використання щитів не просто як захисту, а й як зброї ближнього бою. Все це українські рицарі мали можливість випробувати під час конкурсу богуртів, а повною мірою оцінити — під час Великого Богурту (загальної битви «стінка на стінку») в останній день ігор.

І ПРОСИТЬ ПІСНІ ЛИЦАРСЬКА ДУША...

А ввечері, коли сутінки почали змішуватися в казково-таємничому коктейлі з сивими пасмами туману, настав час культурної програми, звучала в напоєній пахощами квітучих дерев боярський ночі ірландська, шотландська, галісійська традиційна музика. На традиційних інструментах тієї епохи: дві галісійські волинки, ірландська бузукі, ірландський барон, ірландські тінві (аналог наших українських сопілок). Як доповнення — гітара та дві скрипки...

І знову оживала історія. Але на цей раз оживала вона в пісні. Адже рицарі після ратної праці на ристалищі також потребують відпочинку, і їхні душі співають, і в музиці та слові висловлюється все те, що з тих чи інших причин не змогла висловити протягом дня зброя або те, що зброєю висловити просто неможливо.

І самою лишень силою духу, а не м'язами та сухожиллями ти рухаєш із брязкотом залізо, яке захистить тебе в шаленій січі, вперед.

А ввечері, коли по таборам-локаціям чарівним цвітом папороті розпустилися яскраві квіти багать, на яких готують запізнілу вечерю, біля яких співають, передаючи гітару по колу, і згадують подробиці прожитого дня й пам'ятні цікавинки минулих турнірів, поодинокі дівочі постаті відходять від цього саяливого кола і, розчинившись в темряві, ламають квітучі гілки. І складають з них букети. І, прикривши полою плаща, несуть до свого табору. І, непомітно для інших, дарують своїм лицарям, зайнятим своїми рицарськими розмовами й плануванням завтрашніх бойових дій. Тим, з ким пліч-о-пліч були в шаленій «м'ясорубці», кого прикривали стрілами своїх луків та арбалетів, кому підносили воду, з чиїх обличчя втирали, знявши погнутого шолома, піт, а іноді й кров. Тому що завжди, в усі часи і в будь-яких умовах дівчата залишаються романтичними і ніжними. І, мабуть, це ще одна причина, чому, як в давні-прадавні часи, заковані в лати чоловіки йдуть у бій. Ця причина давня, як цей світ, і вічна, як саме життя: закоханий погляд дівочих очей, в якому захват і щире хвилювання за тебе.

І коли попереду — лише остання ніч перед розставанням, залишається ще одна важлива справа. Це буде ввечері. Загальний банкет на величезній поляні, яка ще зранку була головним ристалищем. Ігрища юних. Запальні й нестримні танці. Весела гучна музика. Так, це — останній акорд цього рицарського турніру. Тому що прощатися потрібно так, як і жити — весело.

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

Ну от і все. Розібрані фортеці і запаковані рюкзаки. Засипані протипіхотні прифортечні рови та ями для сміття. Від багать ще тягне димком. Ще мить, і лицарі залишать це місце. Щоб потім знову зібратися — вже на інших пагорбах, під гостинними кронами вже іншого лісу відроджувати й завойовувати і Прованс, і Шампань, і Англію, і Францію. Та зустрінуться ці дорослі серйозні люди під одним і тим же небом, щоб милуватися таким манливим і таємничим сяйвом одних і тих же зірок — зірок рідної землі.

Радислав КОКОДЗЕЙ

STELLA

Класичний діловий костюм

«STELLA» — це поєднання кращих традицій майстерного шиття і сучасних технологій разом із ретельним відбором тканин та багатоступеневим контролем які дозволяють створювати унікальну продукцію виготовлену професіоналами для тих, хто цінує справжню якість і стиль.

м. Кіровоград:

вул. Карла-Маркса, 10а
тел.: (0522) 361-055.

м. Дніпропетровськ:

просп. Карла Маркса, 66а
тел.: (056) 370-43-35;
просп. Кірова, 106
тел.: (056) 374-54-35;
вул. Сучкова, 50.

м. Київ:

ЦУМ, 3-й поверх;
вул. Софіївська, 4
тел.: (044) 278-30-17;
вул. Попудренка, 7а (м. Дарниця)
тел.: (050) 384-22-28.

м. Чернівці:

вул. Кобилянської, 18
тел.: (0372) 523-309.

м. Львів:

вул. Шпитальна, 1
ТЦ Магнус, 5-й поверх
тел.: (0322) 444-492;
вул. Городоцька, 179 3-й поверх
тел.: (0322) 457-646.

Костюми нової колекції від ТМ «STELLA» пропонуються по ціні від **449 грн.**

З питань співпраці звертайтеся за тел.: (067) 411-00-00
e-mail: valentin@stella.net.ua;
e-mail: office@stella.net.ua;
website: www.stella.net.ua

Іван ПОПОВИЧ:

«Українці — велика нація, але, на превеликий жаль, нам бракує гордості за свою землю, свою культуру»

За чарівний голос його люблять по всій Україні, а ще — за життєдайну вдачу, потужну енергетику і щирю любов до землі, на якій народився, та до людей, які готові розділити з ним це почуття. Побувавши на одному з його концертів, я переконалася, що людей об'єднують не палкі заклики і гучні промови. Як висловився після концерту поважний гість з Молдови, «це було відчуття єднання великої родини».

Іван Попович народився 22 квітня 1949 року в селі Осій на Закарпатті. Закінчив Хустівське культпросвітне училище, згодом навчався в Дрогобицькому педагогічному інституті. Потім було навчання у Львівській консерваторії, здобуття звання лауреата X Всесвітнього фестивалю молоді в Берліні.

У 1979 році в Ужгороді створив новий вокально-інструментальний ансамбль «Закарпаття». Працював у Київському музикхолі. В середині 80-х років — соліст Театру естради.

Сьогодні Іван Попович — художній керівник державної театрально-видовищної агенції при Міністерстві культури України, автор та ведучий новоствореної телевізійної програми «На гостину до Івана Поповича».

— Іване, які життєві цінності Ви сповідуєте?

— Найціннішим людським надбанням для мене є те, що перевірено часом. Тому в кожній пісні, яку пишу сам чи мені напишуть інші композитори, мають бути зародки народної музики. Все, що перевірено історією, має для мене особливу цінність. У молоді роки, навчаючись у консерваторії, я ще повною мірою цього не усвідомлював. Але вже тоді зі стареньким магнітофоном ходив по селах, записуючи старовинні пісні. Так, до речі, з'яви-

У молоді роки, навчаючись у консерваторії, я зі стареньким магнітофоном ходив по селах, записуючи старовинні пісні.

лася балада про Олексю Довбуша. З часом повага до народних мотивів стала моїм життєвим кредо.

— **Ви вже багато років на сцені... Що допомагає Вам не просто триматися на ній, а й користуватися любов'ю слухачів?**

— Можливо, відповідь на запитання щодо мого «довготривалого» життя на сцені криється в тому, що я ніколи не був «повією» у мистецтві, зокрема пісенному. Не прилаштовувався ні до яких течій. Відштовхуючись від народних джерел, додавав це до свого, даного мені Богом голосу і карпатського темпераменту.

— **Іване Дмитровичу, Вас приємно не тільки слухати, Ваші концерти дуже видовищні.**

— Так, я приділяю надзвичайну увагу зовнішньому сценічному образу. До речі, було дуже прикро, коли на нашому спільному концерті «золотий голос» Росії Микола Басков вийшов на сцену у джинсах. Для мене це була демонстрація неповаги до глядача, адже люди приходять до нас, як на свято, і ми не повинні їх розчаровувати.

— **Іване Дмитровичу, яка Ваша думка щодо співпраці діячів культури з військовими?**

— На мою думку, це невід'ємна частина творчого життя будь-якого митця.

Я можу з упевненістю сказати за своїх друзів — Лілю Сандулесу, Василька Зенкевича, Павла Двірського. Якщо нас запрошують на виступ до військових закладів, ми їдемо без вагань, на відміну від деяких наших «зірок», яких більше цікавить комерційна складова таких заходів.

— **В жодному разі не піддаючи сумніву Ваше щире почуття любові до України та українського народу, цікаво було б почути Вашу думку: що ж все-таки заважає нам добре жити?**

— Українці — велика нація, але, на превеликий жаль, нам бракує гордості за свою землю, свою культуру. Я категорично проти «тупого» націоналізму. Дякую Богові за те, що народився в Закарпатті, яке за територіальним розташуванням є багатонаціональним, і прояви безглузлого націоналізму там не мають поширення. Є велика різниця між любов'ю до національної культури, традицій і впертим звеличенням себе за національною ознакою. Такий надпатріотизм може хіба що зашкодити нашій дер-

жаві. Про це свідчить і історія, і сучасні реалії.

— **Ви дуже категорично висловлюєтеся щодо колег по мистецтву. Не боїтеся нажити собі ворогів?**

— Так, я звик відверто висловлювати свою думку. Це важливо для мене. Дякувати Богові, зіркова хвороба «пролетіла» повз мене і критику на мою адресу сприймаю спокійно, бо впевнений, що найкращий мій критик — слухач. До речі, не люблю після концерту запускати до гримерки «друзів», які починають «нахваляти» мене. Мені хотілося б почути щось конструктивне.

— **Крім викладацької та концертної діяльності, плануєте Ви якимось чином реалізувати себе?**

— Так, я ініціював на телебаченні програму «На гостину до Івана Поповича», яка виходитиме в ефір на Першому національному каналі щоп'ятниці у вечірню пору і щосуботи — в ранкову з повтором.

Колись у мене вже була програма «Вечорниці з Іваном Поповичем» на Першому національному, але проект виявився занадто дорогим і, будемо відверті, непотрібним колишньому керівництву каналу. Сьогодні ж команду я підбирав сам, бо вважаю, що дуже важливо для роботи — мати поряд себе однодумців.

— **І хто будуть Ваші потенційні гості?**

— Це будуть люди цікаві глядачеві. Як людина творча, я в першу чергу розповідатиму про поетів, композиторів, співаків. Іноді глядачі дивуються: куди зник той чи інший виконавець? Хіба вже не співає? А він і не зникав нікуди, просто поява на телебаченні вимагає неабияких грошей, які, на жаль, вкладаються сучасними продюсерами зовсім в інше. Ось я й маю довести, що справжня українська естрада жива, і даю можливість через свою програму поспілкуватися глядачам зі своїми улюбленими артистами. Буде також елемент несподіванки — в кожному випуску звучатиме нове ім'я, нове молоде обдарування.

— **Пане Іване, часто Вас оголошують на концертах як отамана Карпат. Як Ви ставитеся до цього «звання»?**

— Отаман Карпат... Це прийшло з часом і прижилося настільки, що я вже звик до нього. Свого часу народний артист України, співак і композитор Микола Світюк написав пісню «Отаман Карпат». Автор слів — Олексій Кононенко дуже влучно підкреслив характер нашого українського горянина, а мені це притаманно, бо сам виріс у горах. Це пісня про любов до свого краю. Хочу зізнатися: пишаюсь тим, що мене так називають.

Бесіду вела Людмила ШПИТЯК

*Читачам турфакту:
"Військо Українське"
Дай Боже файкої браці,
вільної служби, мей
із вдячністю любити
свою землю — батьківщину, із
гордістю повертатись у рідні
домовки!!!
З такою любов'ю*

ПЕКІНСЬКІ «ТРОФЕЇ» АРМІЙЦІВ

Із семи золотих медалей, здобутих українцями на XXIX Олімпійських іграх, — дві на рахунку військових спортсменів. Крім того — ще одна срібна та три бронзові нагороди

29 серпня в Ордєнськїй залї Генерального штабу ЗС України за участю Міністра оборони України Юрія Єханурова відбувся офіційний прийом переможців і призерів XXIX Олімпійських ігор в Пекїні, які у складї Національної команди України представляли Збройні Сили України.

Зазначаючи вагомий внесок армійських спортсменів у скарбницю Національної олімпійської збірної, Юрій Єхануров наголосив, що у неофіційному залїку, який ведеться кожної країною та Міжнародним Олімпійським комітетом, по кількості завойованих золотих, срібних та бронзових нагород Україна посіла одинадцяте місце, випередивши майже 200 країн світу.

Спортсмени Збройних Сил України на Олімпіаді в Пекїні виступили у шістнадцятьох видах спорту. Серед олімпійських чемпіонів — представник навчальної спортивної бази літніх видів спорту МО України чемпіон світу і Європи капітан Олександр Петрів (кульова стрільба), майстер спорту міжнародного класу солдат військової служби за контрактом Галина Пундик (шабля), майстер спорту

працівник ЗС України Ольга Жовнір (шабля).

Галина Пундик згадує про свої перші емоції після перемоги: «Це було щось неймовірне, нас усіх переповнювала радість. Після того як нам вдалося «пройти» американок, ми зрозуміли: або сьогодні, або ніколи. «Завела» нас Ольга Жовнір. Саме вона переконала нас у тому, що з китайською командою можна боротися, а головне — перемогти її! Ми показали максимум того, що вміли. Здавалося, не чули нічого, окрім скандування наших вболівальників: «Україна! Україна!».

Львів'янин Олександр Петрів виявився справжньою сенсацією — ніхто не сподівався побачити 34-річного спортсмена навіть у трійці лідерів. Втім саме йому не було рівних у стрільбі із швидкісного пістолета на 25 метрів. Армієць не

тільки одержав золото, а й встановив новий олімпійський рекорд — 780,2 очок.

Ще один представник Центрального спортивного клубу ЗС України, старшина військової служби за контрактом легкоатлетка Ірина Ліщинська з легкістю обіграла чемпіонку світу Бтіссам Лахоуд у бігу на дистанції в 1500 метрів і виборола олімпійське срібло.

Бронзові нагороди привезли з Пекіна старший солдат військової служби за контрактом Юрій Чебан (гребля), працівник Збройних Сил України Наталія Давидова (важка атлетика, штанга) та представник 95-ї групи спортсменів-інструкторів вищої спортивної кваліфікації Управління спорту МО України прапорщик Вікторія Терещук (сучасне п'ятиборство).

Бронзовою медаллю поки що задовольнилася й представниця Чернігівщини Наталія Давидова (штанга, 69 кг).

Міністр оборони України Юрій Єхануров вручив армійцям — переможцям та призерам Олімпійських ігор відзнаки військового відомства.

Крім того, старшому солдату військової служби за контрактом Юрію Чебану та старшині військової служби за контрактом Ірині Ліщинській присвоєні чергові військові звання «прапорщик», а прапорщик Вікторія Терещук одержала погони молодшого лейтенанта. Коштовною нагородою для армійських спортсменів стануть квартири, які вони отримають за місцем перебування на квартирному обліку.

Цінними подарунками заохочені усі тренери спортсменів Збройних Сил України, які доклали значних зусиль у підготовці армійців-олімпійців.

— Авторитет Збройних Сил України в суспільстві є запорукою зміцнення обороноздатності і безпеки нашої держави, тому досягнення наших військових у найрізноманітніших сферах діяльності, в тому числі і спортивній, є неоцінним внеском у зміцненні цього авторитету. Наші олімпійці продемонстрували високий патріотизм, волю до перемоги, прагнення вище піднести прапор українського спорту, — зазначив Міністр оборони України, звертаючись до нагороджених.

СЛУЖБА ЗА КОНТРАКТОМ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

<http://kontraktnik.mil.gov.ua>

<http://mil.gov.ua>

8-800-500-05-10*

* — дзвінки зі стаціонарних телефонів по Україні безкоштовні

ЦЕНТР ВОССТАНОВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИИ №1 в Украине

- **NEW!** Восстановление информации с FLASH-накопителей
- Восстановление информации с дисковых накопителей: HDD (в том числе RAID), DVD, CD и др.
- Гарантированное уничтожение информации
- Расследование ИТ – инцидентов и компьютерных происшествий (computer forensics)
- **Акция** : бесплатное восстановление данных с Hi-End жестких дисков Samsung и серверов HP

04071, г. Киев, ул. Верхний Вал, 34; тел.: 467-7540; www.epos.ua; e-mail: recovery@epos.ua